PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA

GMINY ZABRODZIE

Długosiodło
Rząśnik
Brańszczyk
Wyszków
Somianka
Zabrodzie
Pomorskie
Warmińsko Mazurskie
Zachodnio Pomorskie
Podlaskie
Kujawsko Pomorskie
Mazowieckie
Warszawa
Wielkopolskie
Lubuskie
Łódzkie
Dolnośląskie
Lubelskie
Opolskie
Świętokrzyskie
Śląskie
Małopolskie
Podkarpackie

Spis treści

I. WPROWADZENIE 5
I. 1 PRZESŁANKI OGÓLNE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA 5
I. 2. PODSTAWY PRAWNE 5
I. 3. CEL I ZAKRES PROGRAMU 10
I. 4. FUNKCJE PROGRAMU 11
I. 5. HORYZONT CZASOWY 12
I.. 6. METODA OPRACOWANIA 12
II. A**NALIZA STANU OBECNEGO** 13
II. 1. PODSTAWOWE DANE O GMINIE 13
II. 1.1. LOKALIZACJA GMINY 13
II. 1.2. ŚRODOWISKO SPOŁECZNE 14
II. 1.3 ŚRODOWISKO GOSPODARCZE 16
II. 2 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE 17
II. 2.1. RZEŹBA TERENU 17
II. 2.2. WARUNKI KLIMATYCZNE 18
II. 2.3. ZASOBY WODNE 19
II. 2.4. WARUNKI GLEBOWE 20
II. 2.5. ZASOBY SUROWCOWE 20
II. 2.6. WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE 21
II. 3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA ZWIĄZANA Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA 23
II. 3.1 UJĘCIA WODY I SIEĆ WODOCIĄGOWA 23
II. 3.2 SIEĆ KANALIZACJYJNA I OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW 24
II. 3.3. GOSPODARKA ODPADAMI 26
II. 3.4. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ 29
II 4 ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO 30
II. 4.1. ZANIECZYSZCZENIE ATMOSFERY I EMISJA HAŁASU 30
II. 4.2. ZAGROŻENIE ELEMENTÓW BIOTYCZNYCH (TRANSPORT) 31
II. 4.3. NIEBEZPIECZNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA 32
II. 5. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM 33
III. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA I WOJEWÓDZTWA 38
III. 1. ZASADY I CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA 38

III. 1.1. LIMITY KRAJOWE 46
III. 2. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ WOJEWÓDZTWA I POWIATU 48
III. 2.1. CELE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 48
III. 2.2. CELE POWIATU WYSZKOWSKIEGO.....57
IV. USTALENIA PROGRAMU 58
IV. 1. PRIORYTETY I DZIAŁANIA EKOLOGICZNE 58
IV. 2. PROGRAM ZADANIOWY 60
IV. 3. UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU 63
IV. 3.1. PRAWNE 63
IV. 3.2. EKONOMICZNE 64
IV. 3.3. PLANOWANIE PRZESTRZENNE 69
IV. 3.4. SPOŁECZNE 71
IV 3.5. ZWIĄZANE Z INTEGRACJĄ EUROPEJSKĄ 72
IV. 3 6 SYSTEM OCEN ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO 73
IV 4. REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU 74
V. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE I ZAŁĄCZNIKI 76

I. WPROWADZENIE

I. 1 PRZESŁANKI OGÓLNE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

Ochrona środowiska naturalnego jest obowiązkiem władz publicznych i obywateli. Władze administracyjne powinny zapewnić, poprzez politykę zrównoważonego rozwoju, bezpieczeństwo ekologiczne i dostęp do zasobów nieuszczuplonych współczesnemu i przyszłemu pokoleniu. Obowiązek ten jest zapisany w Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. Uszczegółowienie zapisów Konstytucji stanowią akty prawne o samorządzie terytorialnym wskazując, że gmina wykonuje określone ustawami zadania publiczne, w tym między innymi zadania z zakresu ochrony przyrody i środowiska. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, poszanowania energii i zasobów wodnych oraz materiałochłonności, poprawy jakości środowiska przyrodniczego, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i świadomości ekologicznej społeczeństwa. Polskie przepisy z zakresu ochrony środowiska przewidują tworzenie kilku różnych typów dokumentów strategicznych mających wpływ na los obecnych i przyszłych pokoleń. Jednymi z takich dokumentów są lub mają być: polityka ekologiczna, program ochrony środowiska oraz plan gospodarki odpadami. Planowanie w zagadnieniach ochrony środowiska w systemie zgodności polityki centralnej Państwa z regionalną i na najniższym poziomie podziału administracyjnego jest rzeczą nową, ale nieuchronną. Postęp cywilizacyjny wymusza wręcz taką postawę , co zostało już w Polsce uregulowane prawnie, a bez tego żadne sensowne planowanie nie mogłoby się rozpocząć. „Pierwsze rozdanie" planowania jest na etapie końcowym, tworzone są plany gminne (chociaż i część powiatowych na Mazowszu nie jest jeszcze zakończona) . Wg prawa plany wojewódzkie powinny być zatwierdzone do 30 czerwca 2003 roku, plany powiatowe do 31 grudnia 2003, a plany gminne do 30 czerwca 2004. Okazało się, że wykonanie pierwszego kroku zajęło władzom wojewódzkim znacznie więcej czasu niż przewidywała ustawa. Nie świadczy to o braku kompetencji czy zaangażowania, ale o realnych trudnościach w pogodzeniu różnych sprzecznych często ze sobą interesów lokalnych. Programy wojewódzkie muszą wznieść się ponad lokalne podziały i zaproponować rozwiązania, które będą w miarę korzystne dla wszystkich jednostek samorządowych, a jednocześnie zaproponują rozwiązania systemowe . W zasadzie jest sprawą dyskusyjną jak prace planistyczne prowadzić najlepiej, czy z „góry do dołu" czy odwrotnie. Zarówno jeden jak i drugi system ma swoje wady i swoje zalety.

Ustawodawcy wybrali i chyba słusznie wariant od planu krajowego do gminnego. „Pierwsze rozdanie” jest najtrudniejsze i w przyszłości wymagać będzie najwięcej korekt. Programy wojewódzkie nie uwzględniają w zasadzie możliwości wspólnych działań pomiędzy obszarami należącymi do sąsiednich województw (zakładając już jednakże współpracę pomiędzy jednostkami niższego rzędu). Reguła (od której są wyjątki) przenosi się niestety niżej. W zasadzie najtrudniejsze jest przełamanie pewnych stereotypów na poziomie powiatów i gmin. Nikt nie chce posiadać na swoim terenie obiektów służących większemu obszarowi, każdy chce zamknąć się w swoim wąskim kręgu obawiając się protestów lokalnych społeczności. Brak poczucia pewnej wspólnoty interesów jest na razie cechą dominującą. Do takiej postawy skłaniają też złe przykłady z przeszłości. Źle funkcjonujące oczyszczalnie, czy wysypiska odpadów, których uciążliwość można zaobserwować to rozsadnik niepokoju na dużą odległość. Świadomość społeczna w zakresie ekologii stoi na bardzo niskim poziomie i często trudno jest pokonać taką barierę władzom lokalnym. Problem ten występuje głównie w zakresie gospodarki odpadami (ale nie tylko). Aby dobrze gospodarować odpadami (pod kątem ekonomii i uciążliwości), należy tworzyć stosunkowo duże centra. W planie wojewódzkim gospodarki odpadami (wg zaleceń planu krajowego) takie centra nazwano regionalnymi zakładami gospodarki odpadami komunalnymi (RZGO). Stworzenie takich centrów umożliwia w zasadzie prowadzenie gospodarki odpadami na właściwym poziomie, realizując właściwe poziomy odzysków, przetwarzając technologicznie odpady o pochodzeniu organicznym (biodegradowalne) , które na ogół są przyczyną największych uciążliwości zapachowych. Takie centra muszą posiadać niestety dość duży obszar, ponieważ również czas eksploatacji nie może być krótki, aby linie technologiczne mogły się zamortyzować. Dopiero tak, urządzone centra nie są już zbyt uciążliwe dla otoczenia. Duże inwestycje budzą jednakże szczególne opory społeczności lokalnych. Pojawia się niejako problem kwadratury koła, który musi być jednakże pokonany. Proponowana planami krajowym i wojewódzkimi wizja rozwiązywania problemów gospodarki odpadami kłóci się z zatwierdzonymi już często miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, w których przewidywano lokalizację składowisk odpadów stałych tylko na potrzeby danej gminy.

Polityka ekologiczna prowadzona przez władze gminy Zabrodzie w pełni wyraża się poprzez ideę ekorozwoju, widoczną w planowaniu i realizacji zadań strategicznych. Program ochrony środowiska gminy Zabrodzie stanowi podstawę realizacji strategicznych działań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami oraz jest źródłem informacji o przyrodniczych uwarunkowaniach gminy. Powyższy program ochrony środowiska jest

zgodny z dokumentami powiatowymi i wojewódzkimi oraz z *Polityką ekologiczną Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010*.

I. 2. PODSTAWY PRAWNE

Program ochrony środowiska gminy Zabrodzie sporządzono zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi:

- Ustawa z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (tekst Dz. U. nr 99, poz. 1079 z dnia 14 września 2001r),
- Ustawa z dnia 13 września 1966 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz.622 \ z póź. zm.)
- Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. nr 62, poz. 627 z póź. zm.),
- Ustawa zdnia 7 czerwca 2001 o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków (Dz.U. Nr 72, poz 747)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy – prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. nr 100, poz. 1085, z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001r. Prawo wodne (Dz. U. nr 115, poz. 1229),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U. nr 62, poz. 628, z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 11 maja 2001r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. z 2001 r., nr 63, poz. 638, z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 11 maja 2001r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. nr 63, poz. 639 z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 80, poz. 717),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 09 kwietnia 2003 w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami (Dz. U. nr 66 poz. 620),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001r. w sprawie rodzajów odpadów lub ich ilości, dla których nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów oraz kategorii małych i średnich przedsiębiorstw, które mogą prowadzić uproszczoną ewidencję odpadów (Dz. U. nr 152, poz. 1735),

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz. U. nr 87, poz. 796),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 sierpnia 2002 r.w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. Nr 134, poz. 1140).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzania raportu o oddziaływaniu na środowisk. (Dz. U. nr 179, poz. 1490),
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U> Nr 203, poz.1718),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. nr 1, poz. 12),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 czerwca 2003 w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji (Dz. U. nr 110 poz. 1057),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. Nr 283, poz. 2841),
- Dyrektywa Rady Komisji Europejskiej 97/11/EC z 3 marca 1997, wnosząca poprawki do Dyrektywy 85/337/EEC dotyczącej oceny wpływu na środowisko niektórych projektów publicznych i prywatnych,
- Polityka ekologiczna państwa (1991 r.) i II Polityka ekologiczna państwa (2001 r.),
- Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002 – 2010
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010,
- Polska 2025, długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju,
- Krajowy plan gospodarki odpadami (2002 r.),
- Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych,
- Agenda 21 – Ramowy Program Działań,
- Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej (2001 r.) oraz Unijne programy ochrony środowiska.

  - Dokument uwzględnia uwarunkowania powiatowe i wojewódzkie wynikające z następujących dokumentów:

- Strategii rozwoju województwa mazowieckiego,
- Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa mazowieckiego na lata 2004 – 2006,
- Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska,
- Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami,
- Powiatowego Programu Ochrony Środowiska,
- Powiatowego Planu Gospodarki Odpadami.

Prawo Ochrony Środowiska stanowi, że działania z zakresu ochrony środowiska w gminie muszą być podejmowane na podstawie aktualnego *programu ochrony środowiska* wraz z *planem gospodarki odpadami*. Władze Gminy opracowują *program ochrony środowiska* i *plan gospodarki odpadami* w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, przy czym projekty dokumentów powinny być zaopiniowane przez Zarząd Powiatu i Województwa (tylko plan gospodarki odpadami). Rady Gminy mają obowiązek uchwalić programy ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami do 30 czerwca 2004 r. Ponieważ zakłada się uzyskanie zgodności planów wyższego rzędu z planami gminnymi dotrzymanie tego terminu nie było realnie możliwe. Już plan wojewódzki powstał z półrocznym poślizgiem. Zatwierdzenie programów powiatowych jeszcze bardziej przesunęło w czasie zakładany przez ustawodawcę harmonogram tworzenia programów.

Program ochrony środowiska powinien określać wymagania odnoszące się do *polityki ekologicznej państwa*, a w szczególności określać:

- cele i priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawne, ekonomiczne, społeczne.

Plan gospodarki odpadami stanowi integralną część programu ochrony środowiska, w szczególności powinien określać:

- aktualny stan gospodarki odpadami, ich charakterystykę jakościową i ilościową,
- istniejące instalacje odzysku i unieszkodliwiania odpadów, schemat przepływu odpadów, koszty gospodarowania odpadami,
- prognozowane zmiany w zakresie gospodarowania odpadami,
- cele i działania zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami,
- instrumenty finansowe służące realizacji zamierzonych celów,

- system monitoringu i oceny realizacji zamierzonych celów.

Plan gospodarki odpadami powinien być, zgodnie z ustawą, zaopiniowany przez Zarząd Powiatu i Zarząd Województwa.

I. 3. CEL I ZAKRES PROGRAMU

Opracowany „Program Ochrony Środowiska dla gminy Zabrodzie" stanowi podstawowe narzędzie prowadzenia polityki ekologicznej w Gminie. Realizacja programu ma doprowadzić do poprawy stanu środowiska naturalnego, efektywnego zarządzania środowiskiem oraz zapewnić skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzyć warunki dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawa.
Program Ochrony Środowiska określa politykę środowiskową, ustala cele i zadania środowiskowe oraz szczegółowe programy zarządzania środowiskiem, odnoszące się do aspektów środowiskowych, usystematyzowanych według priorytetów.

Przy tworzeniu Programu przyjęto założenie, iż powinien on spełniać rolę narzędzia w pracy przyszłych użytkowników, ułatwiającego i przyśpieszającego rozwiązywanie zagadnień techniczno-ekonomicznych związanych z przyszłymi projektami.
Ponadto celami Programu Ochrony Środowiska są:
1. Rozpoznanie stanu istniejącego i przedstawienie propozycji zadań niezbędnych do kompleksowego rozwiązania problemów ochrony środowiska (zadania te w większości stanowią zadania własne Gminy)
2. Wyznaczenie hierarchii ważności poszczególnych inwestycji (ustalenie priorytetów)
3. Przedstawienie rozwiązań technicznych, analiz ekonomicznych, formalnoprawnych dla proponowanych działań proekologicznych
4. Wyznaczenie optymalnych harmonogramów realizacji całości zamierzeń inwestycyjnych Gminy ze wskazaniem źródeł finansowania

Program wspomaga dążenie do uzyskania w Gminie sukcesywnego z roku na rok ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko źródeł zanieczyszczeń, ochronę i rozwój walorów środowiska oraz racjonalne gospodarowanie z uwzględnieniem konieczności ochrony środowiska. Stan docelowy w tym zakresie nakreśla Program Ochrony Środowiska a dowodów jego osiągania dostarcza ocena efektów działalności środowiskowej, dokonywana okresowo (według nowej ustawy co 2 lata).

Struktura opracowania obejmuje omówienie kierunków ochrony środowiska w Gminie w odniesieniu do gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony powierzchni ziemi i gleb, ochrony powietrza, ochrony przed hałasem, ochrony przed promieniowaniem

niejonizującym, ochrony przyrody, edukacji ekologicznej, racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych z podaniem ich charakterystyki, oceną stanu aktualnego i stanu docelowego umożliwiając tym samym identyfikację potrzeb w tym zakresie.

Identyfikacja potrzeb Gminy w zakresie ochrony środowiska, w odniesieniu do obowiązujących w kraju przepisów prawnych i regulacji prawnych Unii Europejskiej, pozwoliła na sformułowanie celów i kierunków działań oraz wyznaczeniu priorytetów ekologicznych z podziałem na cele krótkoterminowe (do 2007 r.) i długoterminowe (do roku 2012).

I. 4. FUNKCJE PROGRAMU

Główne funkcje *Programu* to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na obszarze gminy Zabrodzie
- strategiczne zarządzanie gminą w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie
- pomoc przy konstruowaniu budżetu gminy
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program ochrony środowiska obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

ochronę środowiska przyrodniczego,

- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,
- kształtowania świadomości ekologicznej,
- propagowania proekologicznych form działalności gospodarczej.

I. 5. HORYZONT CZASOWY

Prawo ochrony środowiska, określa w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata, i że przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata. Zgodnie z *Polityką ekologiczną państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2007 – 2010* oraz wojewódzkim programem ochrony środowiska powiatu wyszkowskiego, który obejmuje lata 2004- 2011, *Program ochrony środowiska gminy Zabrodzie* uwęglenia czasokres realizacji powyższych dokumentów, planując jednocześnie rok następny. *Program ochrony środowiska gminy Zabrodzie* obejmuje lata 2004 – 2012. *Program* zawiera cele dla dwóch etapów:

cele krótkoterminowe – realizowane w latach 2004 – 2007,

cele długoterminowe – realizowane do roku 2012.

W ramach każdego celu długoterminowego przyjęte zostały cele szczegółowe – krótkoterminowe, których realizację zakłada się na najbliższe cztery lata. Planowane zadania będą wykonywane w całym czasookresie obowiązywania Programu. Przy czym do każdego zadania zostały określone indywidualnie terminy realizacji.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań Programu dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy co 2 lata od przyjęcia Programu, stwarzając możliwości weryfikacji i aktualizacji Programu.

I.. 6. METODA OPRACOWANIA

Program ochrony środowiska Zabrodzie został opracowany według metodologii planowania strategicznego. Główne działania zmierzające w kierunku powstania niniejszego dokumentu to:

- zbieranie i analiza danych
- określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego wraz z jego oceną
- określenie środowiska zewnętrznego - scharakteryzowanie uwarunkowań realizacyjnych *Programu* w zakresie rozwiązań prawno-instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego
- definiowanie celów ochrony środowiska
- konkretyzację celów poprzez sformułowania listy zadań
- opracowanie systemu monitorowania *Programu*.

II. ANALIZA STANU OBECNEGO

II. 1. PODSTAWOWE DANE O GMINIE

II. 1.1. LOKALIZACJA GMINY

W układzie administracyjnym Gmina Zabrodzie wchodzi w skład powiatu wyszkowskiego. Gmina Zabrodzie położona jest w południowo-wschodniej części tego powiatu. Od wschodu i południa graniczy z dwiema gminami z sąsiedniego powiatu wołomińskiego (Jadowem i Tłuszczem). Gmina graniczy także z dwiema gminami rodzimego powiatu wyszkowskiego (Dąbrówką od południowego zachodu i gminą Wyszków od północy. Część granicy z gminą Wyszków (północno- zachodnia) przebiega korytem głównej rzeki regionu , tzn. Bugu. Właśnie rzeka Bug stanowi o atrakcyjności tego obszaru. Walory krajobrazowo- przyrodnicze i turystycznie doliny dolnego Bugu są niezaprzeczalne. Obszar całego powiatu wyszkowskiego można zaliczyć do centralnej części województwa mazowieckiego (szczególnie jego południowe regiony są związane ze stolicą województwa).

Gmina nie ma zwartej struktury terytorialnej i ma kształt wydłużony (kierunek wschód – zachód). Rozciągłość południkowa gminy wynosi aż ok. 18 km, a równoleżnikowa tylko ok. 8 km. Gmina posiada dogodne położenie geograficzne. Położona jest 43 km od Warszawy oraz 11 km od miasta powiatowego Wyszkowa. Przez obszar gminy przebiega droga krajowa Nr 8 Warszawa - Białystok, która umożliwia komunikację z aglomeracją warszawską oraz linia kolejowa Warszawa - Ostrołęka.

Powierzchnia gminy w granicach administracyjnych wynosi 9203 ha, zaludnienie 5654 osób. Pod względem powierzchni jak i zaludnienia Gmina Zabrodzie jest najmniejszą w powiecie wyszkowskim. Pod względem zaludnienia na 1 km² wynoszącym 62 osoby gmina plasuje się na 2 miejscu w powiecie za miastem Wyszkowem (226 osób). Jest więc gminą stosunkowo wysoko zurbanizowaną. W zasadzie jednak ok. 40% ludności mieszka na zwartym obszarze nie przekraczającym 10% powierzchni gminy, a dalsze 10% to mieszkańcy wsi Dębinki. Tak więc ogólnie gmina nie odbiega swoim charakterem od pozostałych gmin powiatu wyszkowskiego.

Na terenie gminy znajdują się 22 sołectwa:

Adelin, Anastazew, Basinów, Choszczowe, Dębinki, Gaj, Głuchy, Karolinów, Kiciny, Lipiny, Młynarze, Mostówka, Mościska, Niegów, Obrąb, Płatków, Podgać, Przykory, Słopsk, Wysychy, Zabrodzie, Zazdrość.

Pod względem ludności największymi miejscowościami w gminie są miejscowości o zaludnieniu ponad 500 mieszkańców Zabrodzie, Niegów, Dębinki i Mostówka, w których zlokalizowana jest większość instytucji lokalnych, placówek handlowych, usługowych oraz podmiotów gospodarczych.

Podstawą rozwoju gminy jest rolnictwo z dążeniem do specjalizacji w zakresie warzywnictwa i ogrodnictwa. Ważną rolą uzupełniającą rolnictwo są usługi.

Główną funkcją gminy jest produkcja rolna. W ogólnej powierzchni gminy 9203 ha, użytki rolne zajmują ok. 70% (w tym grunty orne – 68 % , łąki i pastwiska –32%). Tereny leśna zajmują ok. 24% powierzchni gminy i jest to poniżej średniej dla kraju -wynoszącej 28,1%.

Taka struktura powoduje, że gmina posiada charakter typowo rolniczy. Wśród upraw wiodącą pozycję zajmują zboża i ziemniaki, w hodowli zaś trzoda chlewna i bydło.

Teren gminy, ze swoim uwarunkowaniem glebowym stanowi miejsce dla rozwoju wysokotowarowego rolnictwa z nastawieniem na produkcję mleka, drobnej wytwórczości oraz bazy agroturystycznej dla mieszkańców Warszawy.

Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze doliny Bugu, na terenie gminy winien być przewidziany także rozwój turystyki i rekreacji. Bliskość Warszawy powoduje, że na razie mniejsze zainteresowanie z korzystania z usług agroturystycznych. Więcej jest działek rekreacyjnych, do których ze względu na bliską odległość z Warszawy można przyjechać na weekend lub wręcz w godzinach popołudniowych.

Gmina co prawda nie ma zbyt dużo lasów, ale bezpośrednio z nią graniczą od północnego-wschodu kompleksy leśne puszczy kamienieckiej.

II. 1.2. ŚRODOWISKO SPOŁECZNE

Pod względem zaludnienia Gmina Zabrodzie należy do średnich gmin w województwie mazowieckim. W 2001 r zamieszkiwało ją 5699 osób. Na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności w gminie jest ustabilizowana. Średnia gęstość zaludnienia gminy wynosi obecnie 62 osoby na 1km^2 plasując gminę na drugim miejscu w powiecie wyszkowskim po mieście Wyszków (226).

Według danych na koniec 2001 r ludność gminy liczyła 5699 osób, w tym 2879 kobiet i 2820 mężczyzn. W 2001 r na 100 mężczyzn w gminie przypadało 102 kobiety. Dla powiatu wyszkowskiego wskaźnik ten kształtował się na poziomie 101 osób zaś dla województwa mazowieckiego - 108.

Na terenie gminy Zabrodzie (wg danych Urzędu Gminy) w 2004r. zamieszkuje 5593 osoby zameldowanych na pobyt stały.

Zaludnienie gminy w podziale na sołectwa przedstawia się następująco:

L.p.	**Miejscowość**	**Liczba ludności**
1.	Adelin	189
2.	Anastazew	138
3.	Basinów	155
4.	Choszczowe	191
5.	Dębinki	557
6.	Gaj	333
7.	Głuchy	265
8.	Karolinów	67
9.	Kiciny	161
10.	Lipiny	233
11.	Młynarze	85
12.	Mostówka	564
13.	Mościska	97
14.	Niegów	662
15	0brąb	155
16.	Płatków	171
17.	Podgać	105
18.	Przykory	197
19.	Słopsk	298
20	Wysychy	244
21.	Zabrodzie	569
22.	Zazdrość	157
OGÓŁEM		**5593**

Pod względem ludności największymi miejscowościami w gminie są miejscowości o zaludnieniu ponad 500 mieszkańców Zabrodzie, Niegów, Dębinki i Mostówka, w których zlokalizowana jest większość instytucji lokalnych, placówek handlowych, usługowych oraz podmiotów gospodarczych.

II. 1.3 ŚRODOWISKO GOSPODARCZE

Podstawą rozwoju gminy jest rolnictwo z dążeniem do specjalizacji w zakresie warzywnictwa i ogrodnictwa. Ważną rolą uzupełniającą rolnictwo są usługi

Główną funkcją gminy jest produkcja rolna. W ogólnej powierzchni gminy 9203 ha, użytki rolne zajmują 70%, użytki zielone 22,5%. Powierzchnia leśna wynosi 24% powierzchni gminy i jest poniżej średniej dla kraju - 28,1%.

Taka struktura powoduje, że gmina posiada charakter typowo rolniczy. Wśród upraw wiodącą pozycję zajmują zboża i ziemniaki, w hodowli zaś trzoda chlewna i bydło.

Teren gminy, ze swoim uwarunkowaniem glebowym stanowi miejsce dla rozwoju wysokotowarowego rolnictwa z nastawieniem na produkcję mleka, drobnej wytwórczości oraz bazy agroturystycznej dla mieszkańców Warszawy.

Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze dolnej doliny Bugu, na terenie gminy winien być przewidziany także rozwój turystyki (agroturystyki, turystyki wiejskiej) i rekreacji.

Na terenie gminy (dane Urzędu Gminy z 2004r.) zarejestrowane są 223 podmioty gospodarcze, w tym:

sklepy –25,

handel obwoźny – spożywcze i przemysłowe – 38,

usługi ogólno - budowlane – 37,

transport ciężarowy – 14,

przechowywanie płodów rolnych – 5,

handel środkami do produkcji rolnej – 4,

pośrednictwo ubezpieczeniowe – 4.

Pod względem liczby podmiotów na 1000 mieszkańców gmina Zabrodzie z wskaźnikiem 39 podmiotów plasuje się na średnim poziomie wśród gmin w województwie mazowieckim.

II. 2 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

II. 2.1. RZEŹBA TERENU

Gmina Zabrodzie według podziału Polski na jednostki fizyczno-geograficzne została zaliczona do dwóch jednostek. Część północna o szerokości 6 - 7 km należy do Doliny Dolnego Bugu, a część południowa do Równiny Wołomińskiej. W obrębie Doliny Dolnego Bugu wyróżnia się 5 jednostek, tj. taras erozyjno-akumulacyjny rzeki Bug wieku plejstoceńskiego, równinę stożków napływowych, równinę piasków eolicznych, taras nadzalewowy rzeki Bug wieku plejstoceńskiego i taras zalewowy wieku holoceńskiego. W obszarze Równiny Wołomińskiej wyróżnia się równina zastoiskowa i wysoczyzna morenowa płaska. Wysokość bezwzględna gminy kształtuje się od ok. 80 m n.p.m. w rejonie tarasu zalewowego rzeki Bug do 119,5 m n.p.m. w rejonie Lipin. Wysokość względna terenu wynosi ok. 30 m. Teren gminy według podziału Polski na jednostki tektoniczne położony jest w obszarze obniżonego podłoża krystalicznego - poniżej 2000m. Spoczywające na nim młodsze utwory jury i kredy przykrywają osady trzeciorzędowe i czwartorzędowe. Całkowita miąższość osadów czwartorzędowych wynosi ok. 150 m. Wśród utworów czwartorzędowych dominują osady zlodowacenia południowopolskiego i środkowopolskiego, reprezentowane przez piaski i żwiry rzeczne oraz zastoiskowe gliny zwałowe. Pod koniec plejstocenu powstał taras erozyjno-akumulacyjny rzeki Bug, wycięty w utworach zastoiskowych oraz ukształtował się taras nadzalewowy. W tym czasie powstały formy wydmowe zbudowane z piasków eolicznych. Tereny parabolicznych wydm ciągną się od Słopska przez Niegów, Anastazew po rejon Mostówka, Kicin i Płatkowa, w otoczeniu których występują znaczne obszary piasków przewianych.

Piaski eoliczne ze względu na mniejsze zagęszczenie, stanowią tereny o mniej korzystnych warunkach geologiczno-inżynierskich. Również gorszymi warunkami charakteryzują się piaski akumulacji rzecznej i zastoiskowej, w których woda gruntowa zalega płycej niż 2 m p.p.t.

Najbardziej niekorzystne na cele budowlane są tarasy zalewowe, starorzecza, podmokłe obniżenia oraz grunty najmłodsze - holoceńskie, tj. mułki piaszczyste i grunty pochodzenia organicznego, organiczno-mineralnego, na których poziom wód gruntowych jest płytszy niż 1 m. Tereny te występują w tarasach zalewowych i starorzeczach rzeki Bug i Fiszor oraz na znacznych powierzchniach części wschodniej gminy.

Strefa gruntów nośnych obejmuje obszary wysoczyzny polodowcowej zbudowanej z glin i piasków akumulacji lodowcowej o miąższości powyżej 4,5 m i zaleganiu wód gruntowych głębiej niż 2 m p.p.t. W okresach o wysokim poziomie wód gruntowych gliny zwałowe mogą się uplastyczniać, a stopień ich nośności może ulec obniżeniu. Najkorzystniejsze warunki gruntowo-wodne dla celów budownictwa mieszkaniowego występują na niewielkich terenach wysoczyzny polodowcowej w części południowo-wschodniej gminy w rejonie miejscowości Obrąb.

II. 2.2. WARUNKI KLIMATYCZNE

Na podstawie regionalizacji rolniczo-klimatycznej wg R. Gumińskiego teren gminy należy do dzielnicy wschodniej - podlaskiej, która jest chłodniejsza od graniczącej dzielnicy środkowej, lecz o większych opadach dochodzących od 550 do 650 mm. Najbliższa stacja meteorologiczna prowadząca badania jest w Wyszkowie. Wieloletnie badania klimatu dla tego rejonu określają następujące cechy klimatu:

- średnia temperatura powietrza kształtuje się na poziomie 7,2°C,
- średnia miesięczna najcieplejszego miesiąca lipca wynosi 18,0°C, a najchłodniejszego, którym jest luty (-3,9°C),
- średnia roczna amplituda temperatur wynosi 21,9°C,
- liczba dni mroźnych w roku wynosi ok. 44 (z temperaturą poniżej O°C),
- liczba dni gorących (z temperaturą powyżej 25°C) wynosi ponad 31,
- w ciągu roku występuje ok. 42 dni pogodnych i 150 dni pochmurnych,
- pokrywa śnieżna zalega ok. 70 dni z największą liczbą dni w styczniu i w lutym.

Niekorzystne warunki klimatyczne występują w dolinie Bugu. Cechuje ją nadmierna wilgotność związana z wysokim poziomem wód gruntowych, duża częstotliwość zalegania mgieł oraz zjawisko inwersji związane z wypromieniowaniem ciepła przez grunt, bądź napływem chłodnych warstw powietrza z górnych odcinków doliny.

Podobnie gorszymi warunkami klimatycznymi charakteryzują się obszary doliny rzeki Fiszor i tereny lokalnych zagłębień o płytkim zaleganiu wód gruntowych. Tereny dolin są niekorzystne pod zabudowę mieszkaniową i należy pozostawić je w dotychczasowym użytkowaniu. Tereny te zajmują pół-naturalne siedliska łąk i pastwisk, które stanowią korytarze ekologiczne, umożliwiające lokalne migracje faunistyczne i powiązania obszarów przyrodniczych.

II. 2.3. ZASOBY WODNE

Sieć hydrograficzna gminy jest stosunkowo dobrze rozwinięta. Głównym odbiornikiem wód powierzchniowych jest przepływająca wzdłuż granicy północno zachodniej rzeka Bug. Wpadają do niej liczne niewielkie cieki, z których największym jest rzeka Fiszor. Cały obszar gminy charakteryzują tereny podmokłe, towarzyszące równinom piasków eolicznych i stożków napływowych, łączące się w system obniżeń oraz tarasy zalewowe i starorzecza.

Rzeka Bug na terenie gminy płynie w korycie nieuregulowanym. Charakteryzuje się dużą zmiennością stanu wód. Średnia woda w ciągu roku wynosi 238 cm, przy czym zimą 264 cm, a latem 218 cm. Najbardziej niebezpieczne są stany ekstremalne wysokiej wody, np. 6.04.1924 r. - 583 cm, 16.04.1964 r. - 508 cm, 9.06.1952 r. - 432 cm oraz w 1979/80. Przy tak wysokich stanach obszary leżące w obrębie tarasu zalewowego, licznych starorzeczy oraz niżej położone tereny podmokłe, wzajemnie ze sobą połączone ulegają zalaniu, bądź podtopieniu.

Wody gruntowe charakteryzują się dwoma poziomami zalegania, tj.:

- o zwierciadle swobodnym - występuje w dolinach rzek Bug i Fiszor wraz z obszarami zbudowanymi z utworów łatwo przepuszczalnych. Wody te zalegają płycej niż 2 m p.p.t. i wahają się w zależności od intensywności opadów atmosferycznych. Na obszarze tarasów zalewowych wody gruntowe zalegają na poziomie od O do 1 m p.p.t., co czyni je nie odpowiednimi do zabudowy,
- o zwierciadle napiętym charakteryzujący tereny trudno przepuszczalne, gdzie pod warstwą glin zastoiskowych i zwałowych wody gruntowe zalegają głębiej niż 2 m p.p.t., które stwarzają ograniczenia w pracach budowlanych.

Stąd prace ziemne winny być wykonywane w okresach o niskich stanach wód gruntowych, a fundamenty wyposażone w izolacje przeciwwilgociowe. Dość korzystne warunki wodne występują w południowo-zachodniej części gminy od miejscowości Głuchy po środkowy odcinek drogi Niegów - Słopsk i na niewielkich terenach rozrzuconych wyspowo w rejonie Dębinek, Karolinowa, Choszczowego, Anastazewa, Mostówka, Niegowa i Gaju.

Wody wgłębne zalegające poniżej 15 m pod warstwą glin zwałowych, charakteryzują się stosunkowo dobrą jakością i wydajnością. Wody tego poziomu są korzystne dla celów konsumpcyjnych. Najbardziej narażone na zanieczyszczenia organiczne są wody gruntowe

pierwszego poziomu. Z wód gruntowych korzysta ok. 70% mieszkańców. Wzrost zabudowy letniskowej wymaga konieczności uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej.

II. 2.4. WARUNKI GLEBOWE

Na obszarze gminy przeważają gleby wytworzone z piasków wodnolodowcowych. Utwory młodsze reprezentują mady, piaski rzeczne, torfy i mursze. Największe kompleksy zajmują gleby słabych klas bonitacyjnych, tj. V i VI klasy. Są to gleby suche i mało urodzajne - nieodpowiednie do intensywnego rolnictwa. Tereny gruntów rolnych rozdzielają duże płaty łąk, głównie klasy IV i niewielkich powierzchni leśnych.

Gleby korzystniejszych klas, tj. IV a - IV b występują na większej powierzchni w rejonie miejscowości Obrąb. Na podłożu piasków gliniastych lekkich i piasków słabo gliniastych, wykształciły się gleby pseudobielicowe i brunatne zaliczone do kompleksu pszennego wadliwego. Ze względu na ograniczoną ich powierzchnię i możliwości uzyskania dość wysokich plonów w sprzyjających okresach agroklimatycznych, gleby te należy chronić przed zmianą użytkowania.

Gleby najwyższych klas bonitacyjnych, tj. III a - IV b wytworzone zostały z glin i iłów. Występują niewielkimi wysepkami w części południowo-wschodniej i południowej gminy. Gleby te nadają się pod wszystkie uprawy polowe, łącznie z warzywnictwem i sadownictwem, podlegają ochronie przed zmianą ich użytkowania.

Tereny o wysokim poziomie wód gruntowych, tj. od 0,5 do 2 m p.p.t. stanowią w większości gleby murszowe mineralne lub torfowe, miejscami mady lub czarne ziemie.

Obszary te zajmują łąki w przewadze kl. IV. Ogółem użytki zielone zajmują 2 171 ha powierzchni, w tym: łąki - 1 569 ha, pastwiska 502 ha. Tereny te należy pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu, tj. trwałych użytków zielonych. Tereny pastwisk położonych na obszarach piaszczystych wskazane są pod zalesienie.

II. 2.5. ZASOBY SUROWCOWE

Podstawowe surowce mineralne występujące w gminie Zabrodzie to: żwir i piasek. Ukształtowanie powierzchni terenu z utworów erozyjno-akumulacyjnych i zastoiskowych świadczy o nagromadzeniu tych surowców jak też iłów zastoiskowych.

Surowce okruchowe (piaski i żwiry) reprezentują piaski rzeczne i eoliczne oraz kruszywo naturalne. Nagromadzenie piasków rzecznych występuje w dolinie Bugu, jednak

ich eksploatację utrudnia wysoki poziom wód gruntowych i w zasadzie są rozpoznane wstępnie (w kat. C2).

Znaczenie przemysłowe mają piaski eoliczne w rejonie Mostówki, które nie są eksploatowane. W opracowanym "Bilansie zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce" na koniec 1999 r. udokumentowane w kat. C2 złoża piasków kwarcowych do produkcji betonów komórkowych (rejon Mostówka) o zasobach - 5 553 tys. m³, stanowią 49,4% zasobów województwa mazowieckiego. Rozpoznane szczegółowo w kat. A+B+C1 złoża piasków szklarskich (rejon Mostówka) o zasobach 8773 tys. ton stanowią 85,3% zasobów województwa.

Złoża o mniejszych zasobach piasków występują w rejonie Choszczowego, Niegowa, Gaju. Eksploatację prowadzą prywatni użytkownicy na potrzeby lokalnego budownictwa mieszkaniowego i drogowego.

Złoża kruszyw naturalnych udokumentowane i eksploatowane są w rejonie Słopska i Zazdrości. Na koniec 1999r. ze złoża w Słopsku o zasobach geologicznych bilansowych 1129 tys. ton, w tym 969 tys. ton przemysłowych wydobyto 24 tys. ton. Ze złoża w Zazdrości o zasobach udokumentowanych 1343 tys. ton wydobyto 30 tys. ton. Proponowana zmiana planu miejscowego pod eksploatację w rejonie Słopska prowadzi do wycięcia lasu o powierzchni ok. 7 ha graniczącego z jednej strony z istniejącą eksploatacją, a z drugiej z większym kompleksem leśnym oraz z istniejącą zabudową letniskową.

Sytuacja taka jest o tyle niekorzystna, że kopalnie surowców okruchowych powodują nieodwracalne straty istniejących form geomorfologicznych, a także zmiany w otaczającym środowisku przyrodniczym.

Złoża surowców ilastych na terenie gminy nie są eksploatowane. Brak jest udokumentowanych większych zasobów.

Eksploatacja surowców mineralnych z uwagi na ochronę cennych walorów środowiska przyrodniczego powinna być ograniczona tylko do niezbędnych potrzeb lokalnych. Tereny wyeksploatowane należy sukcesywnie rekultywować na cele wodne lub leśne zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego.

II. 2.6. WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE

Gmina Zabrodzie leży na terenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, utworzonego na podstawie porozumienia dawnych 5 województw Polski północno-wschodniej.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy oraz otaczających ją obszarów wzdłuż doliny Bugu predysponują teren do większego rozwoju turystyki i wypoczynku. Znajdują się tu ciekawe zabytki związane z ogólnonarodową tradycją i kulturą.

We wsi Głuchy znajduje się:

- zespół dworski z parkiem krajobrazowym. W obrębie parku znajduje się dwór drewniany modrzewiowy zwany popularnie "Norwidem", wzniesiony dla rodziny Zdzieborskich w końcu XVIII wieku w stylu klasycznym. Następnie stanowił własność Ludwiki ze Zdziborskich i Jana Norwida, rodziców urodzonego tu w 1823 roku poety Cypriana Kamila Norwida. Jest to budowla drewniana na planie o konstrukcji zrębowej na podmurowaniu,
- park krajobrazowy powstał w XIX wieku. Park posiada charakter swobodnego układu z podkreśleniem osi kompozycyjnej w postaci alei wiodącej do dworu

We wsi Dębinki znajduje się:

- zespół pałacowo – parkowy, a w nim
    - pałac murowany z końca XVIII wieku, przebudowany w końcu XIX wieku, architekt Władysław Mierzanowski,
    - park krajobrazowy z XIX wieku

We wsi Niegów znajduje się:

- zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Trójcy został wzniesiony w latach 1836 - 1866 staraniem proboszcza Floriana Gieczyńskiego. Jest on murowany późnoklasycystyczny na planie prostokąta o dachu 2-spadowym, krytym blachą,
- plebania wzniesiona około II połowy XIX wieku, murowana z cegły, tynkowana, parterowa na planie prostokąta. Układ wnętrz dwukratowy. Dach naczółkowy kryty blachą,
- zespół pałacowy - właściciel: Zgromadzenie Sióstr Samarytanek Krzyża Chrystusowego, pałac został wzniesiony w roku 1872, którego właścicielką była Józefa Orłowska, park wokół zespołu pałacowego został wykonany w XIX wieku, przekomponowany w 1912 roku przez projektanta Stefana Celichowskiego

Gmina Zabrodzie, z uwagi na istniejące walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, posiada dobre warunki do rozwoju turystyki świątecznej, weekendowej i pobytowej oraz letniskowej, w szczególności w takich miejscowościach jak: Gaj, Młynarze, Mostówka,

Funkcję wypoczynkowo – rekreacyjną posiadają miejscowości zlokalizowane głównie w północnej części gminy. Ze względu na swoje walory środowiskowe funkcję rekreacyjną

posiadają m.in. następujące wsie: Młynarze, Gaj, Mostówka, Choszczowa, Anastazew, Adelin, Podgać i inne.

Rzeka Bug jest znakomitym miejscem i szansą na uprawianie różnych form turystyki wodnej. (kajakowej i żeglarskiej).

Dzięki dogodnemu położeniu geograficznemu, rozbudowanej infrastrukturze technicznej, walorom krajobrazowym i czystym ekologicznie terenom, gmina Zabrodzie posiada duże możliwość rozwoju agroturystyki.

II. 3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA ZWIĄZANA Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA

II. 3.1 UJĘCIA WODY I SIEĆ WODOCIĄGOWA

Na terenie gminy znajduje się jedno gminne ujęcie wody administrowane przez firmę prywatną PPH-U Lechbud z Wyszkowa. Ujęcie to posiada stację uzdatniania wody. . Znajduje się ono w Niegowie (miejscowość przy trasie krajowej). Ujęcie to posiada wydajność ok.. 1400 m^3 / dobę. Chociaż w planie powiatowym (tabela 32) przedstawiono jeszcze szereg ujęć to dla tak małego terenu (szczególnie pod względem ilości ludności) nie ma podstaw do korzystania z ich potencjalnych możliwości. (zwłaszcza , że prawie wszystkie z nich zlokalizowane są na stosunkowo małym obszarze). Gmina jest w posiadaniu pozwolenia wodno-prawnego na pobór wody ważnego do 31 grudnia 2010 roku. Wydajność ok. 1400 m^3 / dobę jest zupełnie wystarczająca dla niecałych 6000 mieszkańców. Co prawda w okresie letnim dochodzą „działkowicze” , ale nie uzasadnia to korzystania z wielu ujęć wody na stosunkowo małym terenie (instalacje uzdatniania wody są dość kosztowne, a przepisy w sprawie wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi są dość wymagające) . Wg koncepcji programowo-przestrzennej zaopatrzenia w wodę gminy Zabrodzie wykonanej w lipcu 2003 roku przez mgr inż. Jana Malinowskiego z Wyszkowa dla pełnego pokrycia zapotrzebowania na wodę gminy potrzebne są jednakże dalsze działania dla modernizacyjne stacji uzdatniania wody lub zaopatrzenie w wodę z sąsiedniej gminy Wyszków. Mimo niezbyt rozległej sieci wodociągowej Gmina Zabrodzie wypełniając swój ustawowy obowiązek (Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzeniu ścieków) zaopatruje już całkiem dużą ilość mieszkańców w wodę. Co prawda w tekście planu powiatowego opracowanego na podstawie danych z początku roku 2004 podano stopień „zwodociagowania” gminy jako 21,3 % , ale w samym roku 2004 wykonano 82 przyłącza (głównie w ramach poprowadzenia wodociągu do

Mostówki . Tak więc inwestycje roku 2004 zwiększyły dostępność do wodociągów w ok. 30%. Ponieważ zwarty obszar (Zabrodzie , Zazdrość, Niegów, Mostówka, Gaj zamieszkuje ok. 40 % mieszkańców gminy można powiedzieć, że gmina w zasadzie jest „zwodociągowana" na takim poziomie. Co prawda gmina musi nadrabiać zaległości i do przodujących gmin Brańszczyka i Wyszkowa jest jeszcze bardzo daleko, ale w ostatnich latach, a szczególnie w roku 2004 dokonano dużego postępu. Umożliwiło to wykorzystanie środków z funduszy unijnych (fundusz Sapard).

.

II. 3.2 SIEĆ KANALIZACJYJNA I OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW

Pod względem gospodarki wodno-ściekowej gminy powiatu wyszkowskiego prezentują się nieźle. W każdej gminie istnieje co najmniej jedna oczyszczalnia ścieków. W innych powiatach województwa mazowieckiego sytuacja taka należy do rzadkości. Co prawda daleko jest jeszcze do poziomu odpowiadającego dostawom wody z wodociągów, ale postęp jest w ostatnich latach widoczny. Oceniając stosunek liczby mieszkańców zamieszkałych na terenie gmin do przepustowości działających tam oczyszczalni należy można by stwierdzić, że gmina Zabrodzie prowadzi w „takiej klasyfikacji". Jest to wynikiem słabego poziomu skanalizowania wszystkich gmin, a w gminie Zabrodzie tak dobry wskaźnik powstaje w wyniku istnienia jednostek opiekuńczych (Domów Pomocy Społecznej) wyposażonych w instalacje oczyszczające ścieki. Zastanawiający jest tylko niski wskaźnik dla gminy Wyszków, która posiada przecież dużą ilość budownictwa wielorodzinnego. Gminna oczyszczalnia ścieków działa już prawie 10 lat, a ilość przyłączy, a więc i obsługiwanej ludności ulega wciąż zwiększeniu. System gospodarki ściekowej w gminie Zabrodzie nadal się rozwija. W roku 2004 wybudowany znaczącą ilość sieci kanalizacyjnej z obszaru miejscowości Mostówka.. Wykonano 9 km sieci kanalizacyjnej i 2,66 km przyłączy (97 sztuk). Tak jak w przypadku sieci wodociągowej skorzystano z możliwości uzyskania środków z funduszu „unijnego" Sapard. Oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna typu BIOBLOK- BIS 100 (średnia przepustowość 100 m^3 ścieków na dobę) staje się już niewystarczająca, ze względu na swoją przepustowość. Wyniki analiz ścieków są jeszcze co prawda pozytywne (niższe niż kreślone przez wymagania pozwolenia wodno-prawnego), ale dalsze zwiększanie ilości dostarczanych przez system kanalizacyjny ścieków może spowodować pogorszenie się tychże wyników. Badania jakości oczyszczonych ścieków, odprowadzanych do środowiska są systematycznie wykonywane (badania na zlecenie wykonywane przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji z Wyszkowa oraz badania kontrolne wykonywane przez służby ochrony

środowiska). Wyniki ostatnich badań wykonywanych w sierpniu i grudniu roku 2004 wskazują na poprawną pracę oczyszczalni. Wskaźniki zanieczyszczeń są znacznie mniejsze od wymaganych. Najwyższe są w sumie dla wskaźnika BZT_5 (ok. 70 % dopuszczalnej normy), co przy pewnej liberalizacji tego wskaźnika w ostatnich przepisach jest i tak wynikiem bardzo dobrym. Rozwój sieci wodociągowej wymusza wręcz postęp w budowie sieci kanalizacyjnej. W zasadzie prawie równoległe prowadzenie działań z zakresu budowania infrastruktury komunalnej jest bardzo wskazane . Oczyszczalnia zlokalizowana jest w pobliżu drogi łączącej Zazdrość z Mostówką w pobliżu cieku wodnego Fiszor. Ścieki zbierane są w sposób grawitacyjny i za pomocą 4 pompowni strefowych przetłaczane pomiędzy obszarami skanalizowanymi grawitacyjnie. Zaplanowano rozbudowę oczyszczalni do uzyskania przepustowości 300 m^3 / dobę. 24 lutego 2004 roku uzyskano decyzję (pozwolenie wodno-prawne) na rozbudowę oczyszczalni do 300 m^3 / dobę w tej samej technologii oczyszczania tzn. Bioblok – bis) .W w/w pozwoleniu uzyskano już wyższe parametry we wskaźniku BZT_5 (40 mg / dm^3 w stosunku do poprzedniej decyzji ze wskaźnikiem 30 mg / m^3) Gmina posiada teren własny na wykonanie inwestycji oraz studium wykonalności projektu co pozwala na występowanie o przyznanie środków finansowych. Przedmiotem projektu jest rozpoczęcie procesu uporządkowania gospodarki ściekowej na terenie gminy poprzez modernizację i rozbudowę oczyszczalni ścieków , zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami oraz normami europejskimi dotyczącymi ochrony środowiska .Projekt będzie realizowany w ramach Priorytetu 3 „Rozwój lokalny" Działanie 3.1 „Obszary wiejskie". Cel strategiczny projektu „Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Zabrodziu" to aktywizacja społeczna i gospodarcza gminy Zabrodzie, w celu umożliwienia jej włączenia się w procesy rozwojowe kraju i Europy z poszanowaniem zasad ochrony środowiska.

Produktem projektu będzie zmodernizowana i rozbudowana oczyszczalnia ścieków w Zabrodziu, służąca do przyjmowania i oczyszczania ścieków dopływających systemem kanalizacji oraz ścieków dowożonych z terenów nie skanalizowanych. Oczyszczalnia będzie miała następujące parametry:

$Q\ d_{max}$ = 325m^3/d, $Qd_{śr}$ = 300 m^3/d, $Qh_{śr}$= 19,8 m^3/h. Qh_{max} = 27,1 m^3/h.

W efekcie modernizacji i rozbudowy zwiększy się przepustowość i zdolność oczyszczania ścieków :

- maksymalny godzinowy przepływ ścieków – wzrost o 20,1 m^3/h.
- średni dobowy dopływ ścieków – wzrost o 240 m^3/d.

Produktem projektu w rozbiciu na elementy będzie:

1. Budynek socjalno – techniczny wszystkich pow. 82,48 m^2.
2. Reaktor biologiczny typu BIOBLOK – BIS 100
3. Krata mechaniczna wszystkich praską do skratek SCC-V-90^0
4. Pompownia ścieków o wydajności 27,1 m^3/h.
5. Stacja mechanicznego odwadniania osadu o wydajności 50 kg s.m.o./cykl
6. Punkt zlewny ścieków o pojemności retencyjnej 27 m^3
7. Pomiar ścieków oczyszczonych za pomocą przepływomierzy elektromagnetycznych.
8. Stacja dmuchaw – 3 dmuchawy o mocy 7,5 kW każda.
9. Instalacje elektryczne w zakresie określonym projektem
10. System automatyki dla oczyszczalni.

Realizacja wszystkich elementów nastąpi zgodnie z harmonogramem rzeczowo - finansowym. Wykonanie zadania nastąpi poprzez zawarcie jednego kontraktu na wykonanie robót budowlanych, w ramach którego zajdzie możliwość

Powyższy fragment opisu dotyczącego rozbudowy oczyszczalni ścieków pochodzi ze studium wykonalności projektu. Należy zauważyć, że zwiększając przepustowość oczyszczalni zwiększy się też możliwość dostarczania ścieków nie tylko systemem kanalizacyjnym, ale także poprzez ich dowożenie. Ilość ścieków dowożonych musi być zawsze w pewnej proporcji w stosunku do ścieków świeżych dostarczanych kanalizacją. Tak więc nie ma potrzeby kanalizowania danego obszaru w 100% (co jest często nieuzasadnione ekonomicznie), a w 80 –90 % , ponieważ pozostałe ścieki mogą być albo dowiezione do punktu zlewnego, albo oczyszczone w oczyszczalniach przydomowych. Opis działań przyszłych został częściowo opisany w niniejszym rozdziale dotyczącym opisowi stanu aktualnego, ale gmina jest już w zasadzie na etapie realizacji rozbudowy infrastruktury ściekowej. Przyznanie środków finansowych na rozbudowę jest już w zasadzie przesądzone. Finansowanie zadania odbywać się będzie z funduszy Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR) oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska. Z kwoty kosztorysowej 1700 tys. zł 75% refinansowane ma być przez w/w program unijny (kwota oczywiście może być niższa i ustalona zostanie na podstawie przetargu).

II. 3.3. GOSPODARKA ODPADAMI

Powiat wyszkowski zaliczany był wstępnie w planie wojewódzkim gospodarki odpadami (wg zaleceń planu krajowego) do regionalnego zakładu gospodarki odpadami

komunalnymi (RZGO) regionu ciechanowskiego. Stworzenie takich centrów umożliwia w zasadzie prowadzenie gospodarki odpadami na właściwym poziomie, realizując właściwe poziomy odzysków, przetwarzając technologicznie odpady o pochodzeniu organicznym (biodegradowalne) , które na ogół są przyczyną największych uciążliwości zapachowych. Takie centra muszą posiadać niestety dość duży obszar, ponieważ również czas eksploatacji nie może być krótki, aby linie technologiczne mogły się zamortyzować. Dopiero tak, urządzone centra nie są już zbyt uciążliwe dla otoczenia. Duże inwestycje budzą jednakże szczególne opory społeczności lokalnych. Pojawia się niejako problem kwadratury koła, który musi być jednakże pokonany. Proponowana planami krajowym i wojewódzkimi wizja rozwiązywania problemów gospodarki odpadami kłóci się z zatwierdzonymi już często miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, w których przewidywano lokalizację składowisk odpadów stałych na potrzeby tylko danej gminy. Wg koncepcji planu wojewódzkiego region ciechanowski składał się z 5 powiatów (ciechanowskiego, pułtuskiego, makowskiego przasnyskiego i wyszkowskiego). Cztery pierwsze powiaty są na etapie tworzenia celowego związku gmin, który będzie administratorem regionalnego zakładu. Powiat wyszkowski leży jednakże za daleko od Ciechanowa i nie podjęto inicjatywy włączenia się do tego związku. W zasadzie decyzje zależą głównie od stanowiska największych ośrodków gminnych (miast), które dominują swoim potencjałem ludnościowym i finansowym na terenie swojego powiatu. Gminy powiatu wyszkowskiego mają utrudnione zadanie. Składowisko obsługujące Wyszków (miasto i gmina)i okoliczne gminy (Rząśnik, Brańszczyk i Zabrodzie) zlokalizowane na gruntach wsi Tumanek jest już w 95% wypełnione (wg danych z powiatowego planu gospodarki odpadami).Terytorialnie dla gminy Zabrodzie lokalizacja składowiska odpadów w Tumanku była bardzo korzystna. Odległość od Zabrodzia minimalnie przekraczała 10 km, dla części wsi była nawet mniejsza, a maksymalna odległość nie przekraczała 15 km. Układ komunikacyjny był korzystny, bo samochody wywożące odpady na składowisko nie musiały pokonywać wąskiego gardła systemu drogowego jakim jest most w Wyszkowie i nie musiały przejeżdżać przez miasto Wyszków. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat władze Wyszkowa zdając sobie sprawę z niepokojącego faktu wypełniania się składowiska w Tumanku podjęły działania w celu uzyskania nowej lokalizacji. Działania były już w zasadzie ukończone sukcesem, ale z jakichś powodów nastąpiło wycofanie się z planów inwestycyjnych. Nowe składowisko o charakterze ponadgminnym było wstępnie zlokalizowane również w korzystnej dla gminy Zabrodzie odległości. Miasto Wyszków w przeciwieństwie do Ciechanowa nie wykazuje konkretnej inicjatywy w celu tworzenia jakichś formalnych struktur ponadgminnych. Tak więc na razie gmina musi samodzielnie wykonywać

swoje obowiązki ustawowe. Do obowiązków gminy należy utrzymanie porządku i czystości na swoim terenie i odpowiednie organizowanie sytemu. Co prawda uznana jest zasada, że zanieczyszczający płaci, ale funkcję koordynatora organizacji systemu musi podjąć samorząd terytorialny. Pewne działania organizacyjne muszą wręcz być pokrywane finansowe ze źródeł samorządowych. Gmina do nie planowała i nie planuje budowania składowiska na potrzeby tylko gminne. W przeszłości „szczęśliwa" bliska lokalizacja składowiska dla Wyszkowa pozwalała na tanie korzystanie z tego sąsiedztwa. W obecnych realiach takie przedsięwzięcie na małą skalę (budowa własnego składowiska) nie mogłoby być udane ekonomicznie, co eliminuje taki pomysł. Wymogi technologiczne określone przez obowiązujące obecnie przepisy prawne są zbyt wysokie, a przez to i kosztowne, aby próbować realizować takie inwestycje samodzielnie (szczególnie przez gminę wiejską o niskim potencjale ludnościowym). Do tej pory gmina prowadziła bardzo „przyjazną" politykę odpadową w stosunku do swoich mieszkańców. Odbiór odpadów organizowany był całkowicie przez Urząd Gminy i na jej koszt. Niskiemu kosztowi sprzyjała bliskość składowiska i dlatego można było zrezygnować z zasady, że wytwarzający odpady ponosi koszty związane z ich wywozem, składowaniem czy recyklingiem. Odpady wywożone były z terenu całej gminy bezpłatnie w systemie workowym. Taka forma miała zachęcić do pełnego pozbywania się odpadów w sposób zorganizowany. Nie było powodu (oprócz ewentualnej przekory) do wywożenia odpadów do lasu i tworzenia „dzikich składowisk". Dla terenu, który miał przyciągać turystycznie i rekreacyjnie był to bardzo ważny motyw działania. Zbieranie odpadów zmieszanych było realizowane przez firmę miejscową. Nie musiała mieć ona dużego potencjału organizacyjnego, bo odległość od składowiska była niewielka, a jej praca polegała na prostej zbiórce bez jakichkolwiek czynności segregacji . Wprowadzono też selektywną zbiórkę odpadów szklanych i plastikowych. To zadanie zlecone było już innej firmie (z sąsiedniego powiatu wołomińskiego) dysponującej większym potencjałem organizacyjnym i transportowym. Firma ta ustawiała w miejscach publicznych pojemniki do selektywnej zbiórki wymienionych dwóch odpadów. W roku 2004 pojemniki były ustawione w 9 miejscowościach (Zabrodziu, Zazdrości,Niegowie, Mostówce, Słopsku, Dębinkach, Obrębie , Młynarzach i Choszczowych). Pojemniki są własnością firmy prowadzącej w imieniu gminy zbiórkę i w momencie braku kontynuacji współpracy zostaną one albo zabrane przez właściciela, albo odpłatnie przekazane do użytkowania. Wg zebranych danych w roku 2004 zebrano ok. 2000 m^3 odpadów niesegregowanych.

II. 3.4. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ

Podstawowymi mediami energetycznymi dostarczanymi sieciowo jest energia elektryczna i gaz ziemny. Gaz ziemny służy na terenach wiejskich do wytwarzania energii cieplnej (c.o. i c.w), a energia elektryczna tylko wyjątkowo jest używana do celów grzewczych (najdroższe źródło energetyczne) a głównie jako źródło oświetlenia i energii dla sprzętu gospodarstwa domowego i gospodarczego (silniki elektryczne).

Istniejący system przesyłania energii elektrycznej w 100% zaspokaja potrzeby mieszkańców gminy Zabrodzie.

Gmina Zabrodzie zasilana jest w energię elektryczną z Głównego Punktu Zasilania (GPZ) w postaci stacji transformatorowo-rozdzielczej 220/110/15 kV, zlokalizowanego w Wyszkowie i Tłuszczu. Dostawa i dystrybucja energii z tej stacji do poszczególnych wsi w gminie odbywa się za pośrednictwem sieci elektroenergetycznej rozdzielczej średniego napięcia 15 kV wyposażonej w lokalne stacje transformatorowo – rozdzielcze 15/0,4 kV. Ze stacji tych energia elektryczna doprowadzana jest do indywidualnych odbiorców za pośrednictwem miejscowych linii niskiego napięcia 380/220V kablowych bądź napowietrznych.

Znaczące konsekwencje przestrzenne wywołują przebiegające przez teren gminy z kierunku południowo–zachodniego na północny–wschód 2 linie napowietrzne 110 kV. Ze względów eksploatacyjnych (bezpieczna praca w pobliżu czynnych linii elektroenergetycznych) i ochrony życia ludzi (oddziaływanie pola elektromagnetycznego) wymagają określonych stref bezpieczeństwa.

Oceniając stan elektroenergetyki w gminie należy stwierdzić, że gmina dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą siecią 15 kV posiadającą rezerwy przepustowości (obciążalności) elektrycznej zarówno sieci magistralnej jak i odgałęźnej 15 kV oraz dostateczną ilością stacji transformatorowych 15/0,4 kV.

Energia elektryczna jest w swoich podstawowych zastosowaniach niezastąpiona. Inaczej przedstawia się sprawa z energią pochodzącą z gazu ziemnego. Energia cieplna wytwarzana z gazu jest co prawda znacznie tańsza niż energia elektryczna przeznaczana na cele cieplne, ale tradycyjne paliwa są w dalszym ciągu bardzo konkurencyjne. Co prawda urządzenia c.o. działające w oparciu o gaz ziemny są najbardziej przyjazne środowisku (niska emisja) i człowiekowi (prawie bezobsługowe), ale mimo wszystko koszty jednostki wytwarzanej energii cieplnej decydują o stosowaniu gazu. Obserwujemy ostatnio zanik inwestycji związanych z budową sieci gazowych na obszarach o małym średnim zaludnieniu. Dostawcy

gazu licząc się z kosztami zarówno inwestycyjnymi (które muszą się w logicznym czasie zwrócić) jak i eksploatacyjnymi (dodatkowo ostatnio opłaty za sieci przesyłowe mediów) prawie wycofali się z inwestycji sieciowych. Tak więc nie ma co liczyć na dalszy rozwój tego wyjątkowo czystego źródła energii. Gmina Zabrodzie jak na gminę wiejską posiada i tak bardzo bogatą infrastrukturę gazową. .

Przez obszar gminy przebiega z kierunku południowo - zachodniego na północny-wschód gazociąg wysokiego ciśnienia. Z gazociągu tego gmina częściowo jest zgazyfikowana, najintensywniej w części centralnej. Łącznie na jej obszarze istnieje ca 20,2 km gazociągów rozdzielczych średniego ciśnienia (łącznie z przyłączami) a z gazu korzysta 71 odbiorców w 4 miejscowościach w Niegowie (30 przyłączy), Zabrodziu (29), Młynarzach koło Niegowa (8) i Zazdrości (4), w tym obiekty użyteczności publicznej jak Urząd Gminy, Dom Pomocy Społecznej "Fiszor", Szkoła Podstawowa, Klasztor i inne.

Źródłem zasilania w gaz gminy Zabrodzie jest istniejąca stacja gazowa 1° zlokalizowana w rejonie miejscowości Niegów o przepustowości 3000 nm3/h oraz istniejąca sieć gazociągów średniego ciśnienia zasilająca wsie Niegów 1, Zazdrość i Zabrodzie. Gmina zasilana jest gazem ziemnym wysokometanowym Gl-50.

II 4 ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

II. 4.1. ZANIECZYSZCZENIE ATMOSFERY I EMISJA HAŁASU

Na terenie gminy nie funkcjonują istotne dla zanieczyszczenia atmosfery zakłady przemysłowe. W powiatowym programie ochrony środowiska wymienione jest 11 zakładów przemysłowych i jednostek budżetowych (kotłownie) wprowadzających zanieczyszczenia do powietrza atmosferycznego. Większość z nich zlokalizowana jest w Wyszkowie, a tylko parę w gminach wiejskich. Żaden z tych zakładów nie jest zlokalizowany w gminie Zabrodzie. Tak więc można stwierdzić, że czystość powietrza zależeć będzie od tzw. emisji niskiej powodowanej przez energetyczne spalanie paliw dla celów grzewczych i wytwarzania ciepłej wody. Główne zapotrzebowanie na energię istnieje w okresie zimy oraz późnej jesieni i wczesnej wiosny. Zagęszczenie ludności nie jest wielkie i nawet pewnego rodzaju nieprawidłowości nie są z tego powodu nadmiernie uciążliwe. Budynki administrowane przez samorząd gminy, czy też jednostki opiekuńcze dość gęsto usytuowane na terenie gminy (Domy Opieki Społecznej) wyposażone są w źródła ciepła o wysokiej sprawności i wykorzystujące

„paliwa ekologiczne” tzn. olej opałowy i gaz ziemny. Tylko w jednej ze szkół używa się paliwa tradycyjnego czyli węgla kamiennego. Obecnie jednak węgiel dostarczany do handlu posiada stosunkowo niską zawartość siarki palnej i części niepalnych. Tak więc w zasadzie sprawny piec decyduje o uciążliwości lub braku tej uciążliwości dla otoczenia. Niesprawny piec lub kocioł jest źródłem emisji produktów niepełnego spalania (pierścieniowe związki węgla) , a takim produktom udowodniono działanie rakotwórcze. Wbrew pozorom źródłem niskiej i szkodliwej emisji może być spalanie drewna. Drewno mokre lub spalane w słabej jakości piecu może być źródłem emisji związków podobnych jak w spalaniu węgla w niewydolnych piecach. Oddzielną kategorię niewłaściwych paliw (już niezależnie od doskonałości technicznej pieca) stanowią odpady, a w szczególności odpady z tworzyw sztucznych. Skład pierwiastkowy tych „surowców energetycznych” (oczywiście posiadają one często wysoką wartość opałową) jest dużo bardziej niebezpieczny niż paliw naturalnych. Zawartość związanych w pierścień atomów azotu czy chloru powoduje przy spalaniu powstawanie całej gamy szczególnie toksycznych lotnych produktów spalania, których kancerogennść nie ulega wątpliwości. Idealnym rozwiązaniem byłoby zwiększenie użytkowania gazu ziemnego, ale jak wspomniano już ze względów czysto ekonomicznych nie jest to realne.

Podstawowym źródłem hałasu na terenie gminy jest hałas drogowy. Brak jest poważnych źródeł przemysłowych hałasu. Ograniczenie źródeł hałasu komunikacyjnego to poprawa stanu jakości dróg.. Dotyczy to w zasadzie drogi krajowej, która w stosunku do pozostałych dróg dominuje w natężeniu ruchu w sposób zdecydowany. Inwestycje na tej drodze nie należą już do zadań gminy.

II. 4.2. ZAGROŻENIE ELEMENTÓW BIOTYCZNYCH (TRANSPORT)

Transport jest poważnym źródłem zanieczyszczenia środowiska. W ostatnich latach w Polsce nastąpił gwałtowny rozwój transportu drogowego, a wraz z nim pojawiły się nowe zagrożenia środowiska. Prawie dwukrotnie wzrosła liczba prywatnych samochodów. Towarzyszy temu niedostateczny rozwój sieci dróg, autostrad, co powoduje korki i większą emisję substancji i hałasu do środowiska. Spaliny i hałas komunikacyjny stwarzają duże zagrożenia dla środowiska a tym samy dla zdrowia ludzi. Wzrastająca liczba samochodów, często starych, to także źródło dużej ilości odpadów.

Zagrożeniem środowiska jest więc transport pod każdą postacią: drogowy, kolejowy, i wodny oraz przebiegające przez teren powiatu rurociągi paliwowe i linie energetyczne.

Stan dróg jest średni, władze gminy systematycznie pozyskują środki na budowę i modernizację dróg. Wymienione zagrożenia środowiska mogą stopniowo znacznie pogarszać jakość życia mieszkańców. Transport drogowy jest zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego, atmosferycznego i akustycznego. Dodatkowo w następstwie katastrofy drogowej istnieje realne zagrożenie skażenia ludności i środowiska wokół wymienionych tras przewozu. Zagrożenie dla ludności gminy stwarzają również stacje i dystrybutory paliw płynnych.

II. 4.3. NIEBEZPIECZNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Bezpieczeństwo ludności wiąże się z przeciwdziałaniem zagrożeniom cywilizacyjnym, powodowanym przez wszelkiego typu awarie infrastruktury technicznej stwarzające zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi, katastrofy wywołane przez siły natury. Znaczna jest także chemizacja rolnictwa. To wszystko dodaje się do zagrożeń wywołanych transportem surowców i produktów naftowych, przesyłaniem innych substancji, pracą urządzeń podatnych na pożar i wybuch.

Zagrożeniami dla środowiska, jakie mogą wystąpić na terenie Gminy są:

- powodzie,
- huragany,
- pożary,
- susze,
- gradobicia,
- awarie urządzeń infrastruktury technicznej,
- katastrofy komunikacyjne drogowe, w tym katastrofy związane z transportem materiałów niebezpiecznych;
- zagrożenia ekologiczne.

Gwałtowne burze z gradobiciem, czyniące znaczne spustoszenia w zagrodach i na polach są również dużym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego. Susza, powoduje wyschnięcie cieków, obniżenie się poziomu wód gruntowych, znaczne obniżenie się poziomu wód w rzekach. Skutkiem suszy jest więc zwiększenie stężeń zanieczyszczeń w wodach, śnięcie ryb w rzekach, usychanie upraw rolnych i leśnych.

II. 5. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

Proces zarządzanie obejmuje następujące czynności planowanie, organizowanie, decydowanie, motywowanie, kontrolowanie. W każdym systemie zarządzania można wyodrębnić sferę procesów realnych i sferę regulacji. Sfera procesów realnych obejmuje działalność człowieka skierowaną bezpośrednio na podmioty materialne i przekształcenie materii, a sfera regulacji – całość procesów informacyjnych i decyzyjnych, podejmowanych z myślą o kształtowaniu systemu sfery realnej.

Wyodrębnioną i odpowiednio uporządkowaną część rzeczywistości, która jest związana z zarządzaniem, użytkowaniem, ochroną i kształtowaniem środowiska przyrodniczego, nazywamy systemem zarządzania (sterowaniem) środowiskiem. System ten jest złożony i niejednorodny.

Reforma ustrojowa państwa spowodowała znaczące zmiany w strukturze organizacyjnej ochrony środowiska. Struktura ta jest obecnie niezwykle złożona. Funkcjonuje na czterech poziomach: centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Nowy podział kompetencji wprowadzony z dniem 1 stycznia 1999 r., a następnie zmieniony nowymi regulacjami prawa ekologicznego, stanowi dużą uciążliwość zarówno dla administracji publicznej, jak i dla wszystkich stron biorących udział w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony środowiska.

Struktura organizacyjna ochrony środowiska nie ma charakteru hierarchicznego. Składają się na nią odrębne i niezależne od siebie organy rządowe i samorządowe, a dany szczebel administracji realizuje te zadania, których nie można realizować na szczeblu niższym.

Do organów ochrony środowiska należą:

Organy decyzyjne państwa: Sejm wraz z Senatem i Prezydentem oraz Rada Ministrów.

Centralne organy administracji państwowej: premier, ministrowie i kierownicy urzędów centralnych, ministerstwa i urzędy centralne.

Minister Środowiska – odpowiedzialny za realizację Polityki ekologicznej państwa, konwencji międzynarodowych, przygotowanie projektów ustaw ekologicznych i rozporządzeń wykonawczych

Terenowe organy administracji rządowej: wojewodowie i urzędy wojewódzkie.

Wojewoda – wydaje decyzje analogiczne do starosty, ale w odniesieniu do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających obligatoryjnie raportu o

oddziaływaniu na środowisko, obejmuje ochroną konserwatorską cenne formy ochrony przyrody, realizuje zadania z zakresu łowiectwa, nadzoru nad lasami prywatnymi

Samorządy terytorialne: gminne, powiatowe, wojewódzkie.

Wójt, burmistrz, prezydent miasta (rozpatrują sprawy związane z korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami, wycinaniem drzew, krzewów, utrzymaniem zieleni, realizują uchwały rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach, zaopatrzenia w wodę, ciepło, energię, odprowadzenia ścieków, systemu zbierania odpadów komunalnych, realizacji postanowień planu zagospodarowania przestrzennego gminy),

Starosta – główny decydent w ochronie środowiska, wydający decyzje dla przedsięwzięć, które są klasyfikowane jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko (spis decyzji poniżej), sprawujący nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, spółkami wodnymi, racjonalną gospodarką łowiecką, ochroną przyrody, realizujący zadania z zakresu edukacji ekologicznej.

Rodzaje decyzji środowiskowych, które wydaje starosta:

- pozwolenie na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- pozwolenie na emitowanie hałasu do środowiska,
- pozwolenie na emitowanie pól elektromagnetycznych,
- decyzja uzgadniająca zakres, sposób i termin zakończenia rekultywacji,
- pozwolenie zintegrowane,
- pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód ,
- pozwolenie wodnoprawne na wykonanie urządzeń wodnych,
- pozwolenie wodnoprawne na rolnicze wykorzystanie ścieków, w zakresie nieobjętym zwykłym korzystaniem z wód,
- pozwolenie wodnoprawne na wprowadzenie do urządzeń kanalizacyjnych ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego,
- pozwolenie wodnoprawne na długotrwałe obniżenie zwierciadła wody podziemnej,
- pozwolenie wodnoprawne na odwadnianie obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych,
- pozwolenie wodnoprawne na wydobywanie kamienia, żwiru, piasku, innych materiałów oraz ich składowanie,
- pozwolenie na wytwarzanie odpadów,

- decyzja zatwierdzająca program gospodarki odpadami niebezpiecznymi,
- pozwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odzysku, unieszkodliwiania, transportu odpadów,
- koncesje na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin pospolitych (bez użycia materiałów wybuchowych i na powierzchni nie przekraczającej 2 ha i przewidywanym rocznym wydobyciu nie przekraczającym 20 000 m^3,
- zatwierdzenie projektu prac geologicznych, których wykonanie nie wymaga koncesji.

Marszałek Województwa – zajmuje się egzekwowaniem opłat z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska i ich redystrybucją na rzecz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej; prowadzi także bazę danych o emisjach substancji, wytwarzanych odpadach, pobranej ilości wody w województwie. Jest organem w zakresie melioracji wodnych, uchwala wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego, strategię rozwoju województwa i program ochrony środowiska, sprawuje kontrolę nad WFOŚ i GW.

Jednostki gospodarcze (produkcyjne i usługowe)

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska – wykonuje kontrole przestrzegania wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Nowy podział kompetencji w zakresie ochrony środowiska nakłada na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Należy podkreślić wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działanie Inspekcji Ochrony Środowiska oraz uprawnienia kontrolne organów samorządowych.

Oprócz wyżej wymienionych zadań starosty, określone zadania w zakresie ochrony środowiska należą do Rady i Zarządu Powiatu.

Rada Powiatu :

- uchwala Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami,
- co 2 lata analizuje raporty z realizacji Programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami,
- ustanawia obszary ograniczonego użytkowania wokół niektórych instalacji (składowiska odpadów komunalnych, kompostowni, oczyszczalni ścieków, tras

komunikacyjnych, linii i stacji elektroenergetycznych oraz instalacji radiokomunikacyjnej, radionawigacyjnej i radiolokacyjnej),

- wyraża zgodę na powołanie społecznej straży rybackiej.

W imieniu Starosty zadania ochrony środowiska wykonuje odpowiedni wydział, który współpracuje ze wszystkimi wydziałami Starostwa, Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Środowiska, Wydziałem Środowiska Urzędu Wojewódzkiego, Departamentem Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego, Regionalnym Zarządem Gospodarki Wodnej, Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych, Nadleśniczymi Nadleśnictw, oraz pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.

Władze Gminy odpowiadają za następujące zadania z zakresu gospodarki środowiskiem:

- ochronę środowiska – najczęściej poprzez wprowadzanie zakazów i nakazów dotyczących sposobu użytkowania powierzchni, przestrzeni i zasobów naturalnych oraz poprzez organizacyjno – finansowe stwarzanie podstaw do bodowy komunalnych urządzeń ochrony środowiska.
- zarządzanie środowiskowe gminą
- promowane zasad zrównoważonego rozwoju
- opracowywanie i realizacje programów ekorozwoju gminy, jak np. program ochrony środowiska, plan gospodarki odpadami czy strategia zrównoważonego rozwoju
- opracowywanie i realizacji jednostkowych proekologicznych dokumentów, jak np. dot. ograniczenia niskiej emisji, stworzenia parku miejskiego itp.

Do zadań własnych Gminy z zakresu środowiska należy:

- ład przestrzenny
- gospodarka terenami
- ochrona środowiska
- dbałość o infrastrukturę techniczną służącą ochronie środowiska (wodociągi, oczyszczalnie ścieków, kanalizacja, składowiska odpadów)
- zieleń komunalna i zadrzewianie
- utrzymanie czystości i porządku oraz gospodarka odpadami na terenie gminy
- tworzenie warunków do selektywnej zbiórki odpadów
- organizowanie ochrony przed bezdomnymi zwierzętami
- zatwierdzenie ugody w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach
- organizowanie ochotniczych drużyn ratowniczych
- zarządzanie ewakuacją ludności na wypadek zagrożenia np. powodziowego

- edukacja ekologiczna
- opiniowanie projektów dokumentów dot. tworzenia parku krajobrazowego
- wprowadzanie form ochrony przyrody
- ustanawianie parków wiejskich i miejskich
- opiniowanie rocznych planów łowieckich
- współdziałanie z dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich oraz rozstrzyganie sporów
- ustalanie statutu uzdrowiska
- opiniowanie powołania i odwołania naczelnego lekarza uzdrowiska

Oddziaływanie Gminy na środowisko naturalne może być

bezpośrednie, jak w przypadku:

- zużycia energii, wody i innych materiałów przez pracowników urzędu
- recykling odpadów biurowych
- transport pracowników
- emisja zanieczyszczeń do atmosfery

pośrednie, jak w przypadku:

- gospodarki komunalnej i mieszkaniowej
- zaopatrzenia mieszkańców w wodę
- odprowadzania ścieków
- gospodarki odpadami
- edukacji ekologicznej

Władze gminne mogą wykonywać swe zadnia z zakresu gospodarowania środowiskiem dzięki instrumentom finansowym i prawnym, takim jak:

- wydawanie zezwoleń na usuwanie drzew i krzewów
- kary pieniężne za samowolne usuwanie drzew i zakrzewień
- ustanawianie ograniczeń czasu pracy lub korzystania z urządzeń uciążliwych dla środowiska
- nakazywanie czynności ograniczających uciążliwość dla środowiska
- określanie warunków i wymagań wobec osób hodujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych
- nakazywanie wykonania zabezpieczeń wody przed zanieczyszczeniem i zakaz odprowadzania ścieków bez pozwolenia wodnoprawnego.

Rada Gminy oddziaływuje na środowisko pośrednio, poprzez:

- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- uchwalanie budżetu gminy
- uchwalanie planów gospodarczych i rozwojowych mikroregionu
- ustalanie zakresu działań jednostek pomocniczych
- uchwalanie podatków i opłat lokalnych, w tym np. stawek za usuwanie i unieszkodliwianie odpadów,
- podejmowanie decyzji odnośnie współpracy z innymi jednostkami, jak np. tworzenie związku gmin itp.

Ochrona środowiska niejednokrotnie jest także realizowana przez stowarzyszenia i związki gmin, powołane np. w celu wspólnej gospodarki odpadami.

III. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA I WOJEWÓDZTWA

III. 1. ZASADY I CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA

„Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010" jest realizacją ustaleń ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, która w art. 13 – 16 wprowadza obowiązek przygotowania i aktualizowania co 4 lata polityki ekologicznej państwa.

W 1990 r. powstał pierwszy dokument „Polityka ekologiczna państwa", przyjęty przez Radę Ministrów, a następnie w 1991 r. zaakceptowany przez Sejm i Senat RP. W 2000 r. została sporządzona „II Polityka ekologiczna państwa", która w 2001 r. została zaakceptowana przez Parlament. Ustala ona cele ekologiczne do 2010 i 2025 r. Opracowany w 2002 r. „Program Wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa, na lata 2002 – 2010" jest dokumentem o charakterze operacyjnym, tj. wskazującym wykonawców i terminy realizacji konkretnych zadań lub pakietów zadań, przewidzianych do realizacji, zgodnie z polityką ekologiczną państwa w latach 2002 – 2010, a także szacującym niezbędne nakłady i źródła ich finansowania.

Politykę ekologiczną, obejmującą lata 2003 – 2006 oraz 2007 – 2010, należy traktować jako aktualizację i uszczegółowienie długookresowej „II Polityki ekologicznej państwa", przede wszystkim w nawiązaniu do priorytetowych kierunków działania określonych w przyjętym VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska.

W Unii Europejskiej funkcjonują średniookresowe programy działań na rzecz środowiska, tak więc dostosowana do wymagań nowej ustawy „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010" wpisuje się również w funkcjonującą w tej dziedzinie praktykę. Aktualny, szósty program takich działań obowiązuje właśnie do 2010 r. Jest to tym bardziej warte podkreślenia, że znaczną część objętych „Polityką ..." działań Polska będzie realizować już jako członek Unii.

„Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010" została przygotowana i będzie realizowana równolegle ze sporządzonymi wielokrotnie aktualizowanym „Narodowym programem przygotowania do członkostwa", a zwłaszcza przyjętym dokumentem zawierającym końcowe ustalenia i przyjęte przez Polskę zobowiązania (CONF-PL 95/01).

Ustawa Prawo ochrony środowiska w art. 13 stwierdza, że polityka ekologiczna państwa ma na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska.
We współczesnym świecie oznacza to przede wszystkim, że polityka ta powinna być elementem równoważenia rozwoju kraju i harmonizowania z celami ochrony środowiska celów gospodarczych i społecznych. Oznacza to także, że realizacja polityki ekologicznej państwa w coraz większym stopniu powinna dokonywać się poprzez zmiany modelu produkcji i konsumpcji, zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki oraz stosowanie najlepszych dostępnych technik i dobrych praktyk gospodarowania, a dopiero w dalszej kolejności poprzez typowo ochronne, tradycyjne działania takie jak oczyszczanie gazów odlotowych i ścieków, unieszkodliwianie odpadów. Oznacza to również, że aspekty ekologiczne powinny być obligatoryjnie włączane do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach gospodarowania, a także do strategii i programów rozwoju na szczeblu regionalnym i lokalnym.
Nadrzędną wartością w polityce ekologicznej państwa jest człowiek, co oznacza, że zdrowie społeczeństwa, komfort środowiska, w którym żyją i pracują ludzie, życie obywatela są głównym kryterium realizacji polityki ekologicznej na każdym szczeblu. Polityka ekologiczna państwa ma służyć zaspokojeniu rosnących potrzeb człowieka.

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej państwa jest przyjęta w Konstytucji RP zasada zrównoważonego rozwoju**,** która uzyskała prawo obywatelstwa wśród społeczeństw świata w wyniku Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992 r. Istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych.

Właściwemu osiąganiu celów polityki ekologicznej sprzyja przestrzeganie następujących zasad:

- Zasada równorzędności polityki ekologicznej , gospodarczej i społecznej.
- Zasada integralności polityki ekologicznej z każdą wyodrębnioną polityką sektorową - w skali państwa z polityka międzynarodową, (uwzględnienie celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi).
- Zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego i jednakowego obowiązku jego ochrony.
- Zasada „zanieczyszczający płaci" (odpowiedzialność za skutki zanieczyszczenia i stwarzania zagrożeń ponosi jednostka użytkująca zasoby środowiska),
- Zasada uspołecznienia przez stworzenie warunków do uczestnictwa obywateli,
- Zasada ekonomizacji polityki ekologicznej, czyli osiągania postawionych celów minimalnym nakładem sił i środków.
- Zasada przezorności (podwojenie działań, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo wystąpienia problemu),
- Zasada prewencji (podejmowanie działań zabezpieczających na wszystkich etapach realizacji przedsięwzięć),
- Zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- Zasada subsydiarności (stopniowe przekazywanie kompetencji i uprawnień na niższych szczeblach zarządzania środowiskiem),

Cele polityki ekologicznej państwa przedstawione są poniżej:

Poprawa środowiska ma nastąpić miedzy innymi w skutek następujących działań:

- utworzenia Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych NATURA 2000,
- znacznego wzrostu lesistości w Polsce z 28,5 % w 2001 roku do ok. 30% w 2020 roku,
- ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów,
- ochrony terenów wodno – błotnych,
- racjonalizacji użytkowania wody,
- zmniejszenia materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki, wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
- ochrony gleb,
- ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych,
- kształtowania stosunków wodnych i ochrony przed powodzią.

Główne cele polityki to:

w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu

- utrzymania na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- zwiększenie powierzchni obszarów chronionych (do 1/3 terytorium kraju),
- renaturalizacja i poprawa stanu najcenniejszych, zniszczonych ekosystemów i siedlisk,
- restytucja wybranych gatunków
- ochrona zasobów gleb użytkowanych przyrodniczo przed ich wyłączeniem z tego użytkowania,
- rekultywacja i renaturalizacja obszarów zdegradowanych,
- zwiększenie skuteczności ochrony obszarów objętych ochroną prawna,
- rozwój prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznania zagrożeń bioróżnorodności,
- utrzymanie krajobrazu rolniczego, zwiększenie wsparcia i rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- zapewnienie ochrony i racjonalnego gospodarowania bioróżnorodnością,
- wzrost stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa i władz lokalnych,
- zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach przyrodniczo cennych,
- zapewnienie przeciwdziałania wprowadzania obcych gatunków, zagrażających integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk.

w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów

- wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych,
- dalsze zwiększanie lesistości, stałe powiększanie zasobów leśnych,
- rozszerzanie zasięgu renaturalizacji obszarów leśnych,
- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej),
- wdrożenie zasad ochrony i powiększenie różnorodności biologicznej w lasach na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym,
- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych,
- zapewnienie ochrony leśnych zasobów genowych,
- racjonalne, zgodne z zasadami przyrody, użytkowanie zasobów leśnych,

- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtworzenie śródleśnych zbiorników wodnych,
- utrzymanie i wzmacnianie społeczno – ekonomicznej funkcji lasów,
- ochrona gleb leśnych,
- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień jako czynnika ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej,
- zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym,
- poprawa stanu i produkcyjności lasów prywatnych.

w zakresie ochrony gleb

- przeciwdziałanie przejmowania gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego na inne cele, zwłaszcza inwestycyjne,
- podniesienie poziomu wiedzy użytkowników gleb i gruntów w zakresie możliwości eksploatacji gleb,
- doskonalenie struktur organizacyjnych zajmujących się problematyką ochrony gleb, racjonalnego ich użytkowania, przygotowania programów działań w tym zakresie,
- wprowadzenie w rolnictwie sposobu produkcji zgodnego z ustawą o rolnictwie ekologicznym,
- objecie monitoringiem gleb rejestracji zmian wynikających z rodzaju i intensywności eksploatacji oraz oddziaływania negatywnych czynników,
- przywracanie wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji (oczyszczanie, rekultywacja, odbudowa właściwych stosunków wodnych),
- maksymalne zagospodarowanie terenów poprzemysłowych.

w zakresie ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych

- ograniczenie wydobycia kopalin, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca,
- zwiększenie efektywności wykorzystania rozpoznanych i eksploatowanych złóż,
- objęcie ochroną zasobów kopalin leczniczych i wód podziemnych, zwłaszcza głównych zbiorników tych wód,
- poszerzanie wiedzy o budowie geologicznej Polski i kontynuowanie prac w zakresie poszukiwania, rozpoznawania i dokumentowania nowych złóż,

- ograniczanie naruszeń środowiska towarzyszących eksploatacji kopalin i pracom geologicznym.

w zakresie biotechnologii i organizmów zmodyfikowanych genetycznie

- podnoszenie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego,
- rozwijanie współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa biologicznego

Zrównowa one wykorzystanie surowców, materia ów, wody i energii.

Poprawa środowiska ma nastąpić miedzy innymi w skutek następujących działań:

- wprowadzenie wskaźników wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności produkcji do systemu statystyki publicznej.
- budowa instalacji wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych,
- zorganizowanie Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej i zreorganizowanie regionalnych zarządów

Główne cele polityki to:

w zakresie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki:

- Wprowadzenie sytemu kontroli wodochłonności produkcji,
- Ograniczenie zużycia wody z wód podziemnych,
- Zmniejszenie energochłonności i materiałochłonności poprzez wprowadzenie nowoczesnych technologii,
- Intensyfikacja stosowania obiegów zamkniętych oraz wtórnego wykorzystania mniej zanieczyszczonych ścieków,

w zakresie wykorzystania energii odnawialne:

- Wzrost produkcji ze źródeł odnawialnych,

w zakresie kształtowania stosunków wodnych i ochrona przed powodzią:

- Eliminowanie wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe,
- Racjonalizacja zużycia wody,
- Efektywna ochrona przed powodzią,

Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i wzrost bezpieczeństwa ekologicznego.

Poprawa jakości środowiska i wzrost bezpieczeństwa ekologicznego ma nastąpić miedzy innymi w skutek podjęcia działań dotyczących:

- jakości wód,
- jakości powietrza,
- gospodarowania odpadami,
- bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego,
- poważnych awarii przemysłowych
- oddziaływania hałasu.
- odddziaływania pól elektromagnetycznych.

Główne cele polityki to:

w zakresie jakości wód:

- osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wszystkich rodzajów wód pod względem jakościowym i ilościowym,
- zapobieganie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych ze szczególnym uwzględnieniem zapobiegania „u źródła”,
- ochrona wód Morza Bałtyckiego przed substancjami biogennymi i niebezpiecznymi oraz przed nadmiernym eksploatowaniem zasobów żywych,
- przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie odpowiednich źródeł poboru wody do picia,
- zlewniowe zarządzanie gospodarką wodną i jakością wód,

w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem:

- poprawa stanu czystości powietrza,
- uzyskanie norm emisyjnych wymaganych przez przepisy UE,
- konsekwentne przechodzenie na likwidację zanieczyszczeń „u źródła”,
- coraz szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie,
- wprowadzanie norm ograniczających emisję do powietrza zanieczyszczeń w procesie produkcyjnym (w pełnym cyklu życia produktów i wyrobów),

w zakresie gospodarowania odpadami:

- pełne wprowadzanie w życie regulacji prawnych dot. odpadów,
- zapobieganie powstawania odpadów, przy rozwiązywaniu problemu odpadów „u źródła”,
- zwiększenie poziomu odzysku odpadów,
- stwarzanie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi,
- zbudowanie krajowego systemu unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych,

w zakresie bezpieczeństwa chemicznego:

- włączenie się Polski do realizacji międzynarodowych programów związanych z bezpieczeństwem chemicznym i biologicznym,
- harmonizowanie polskich przepisów prawnych z przepisami UE oraz wdrażanie wymogów i zaleceń,

w zakresie poważnych awarii:

- eliminowanie lub zmniejszenie skutków dla środowiska z tytułu poważnych awarii,
- sporządzenie ocen ryzyka obiektów, planów operacyjno – ratowniczych wojewódzkich i powiatowych planów zarządzania ryzykiem,
- doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych,
- wprowadzenie systemu ubezpieczeń ekologicznych,

w zakresie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego:

- zmniejszenie skali narażania ludności na ponadnormatywny poziom hałasu,
- nie dopuszczanie do pogorszenia się klimatu akustycznego tam, gdzie obecnie sytuacja jest korzystna,
- kontrola i ograniczenie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego,
- stworzenie struktur zajmujących się monitorowaniem i badaniem pól elektromagnetycznych,
- kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniących funkcje ochronne,
- harmonizacja polskich przepisów z odpowiednimi dyrektywami UE,
- poprawa systemu transportu zbiorowego,
- produkcja urządzeń i pojazdów o hałaśliwości zgodnej z normami międzynarodowymi,

w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu:

- włączenie się Polski do wysiłków społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu globalnego,
- zintegrowanie polskiej polityki ochrony klimatu z polityką UE,
- wypełnienie przez Polskę zobowiązań do redukcji emisji gazów cieplarnianych o 6 % w stosunku do roku bazowego,
- zapewnienie realizacji polityki ochrony klimatu na poziomie sektorów gospodarczych i przedsiębiorstw.

III. 1.1. LIMITY KRAJOWE

W II Polityce ekologicznej państwa ustalone zostały ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska. **Limity te mają być osiągnięte do 2010 r.** Są to:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50 % w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),
- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50 % w stosunku do 1990 r., w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państwa OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- ograniczenie zużycia energii o 50 % w stosunku do 1990 r. i 25 % w stosunku do 2000r. również w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PBK),
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990r.,
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50 % papieru i szkła z odpadów komunalnych,
- pełna (100 %) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych,
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50 %, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30 % i ze spływu powierzchniowego – również o 30 %),
- ograniczenie emisji pyłów o 75 %, dwutlenku siarki o 56 %, tlenków azotu o 31 %, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4 % i amoniaku o 8 % w stosunku do stanu w 1990 r.,

- do końca 2005 r. wycofać z użytkowania etylinę i przejść wyłącznie na stosowanie benzyny bezołowiowej.

Powyższe limity krajowe przyjęto jako punkt odniesienia w zakresie realizacji celów polityki ekologicznej województwa.

Limity określone w Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010.

Lp.	**Limity**
1.	Wzrost lesistości do 30 % w 2020 r., zgodnie z krajowym programem zwiększenia lesistości (2003).
2.	Europejska sieć ekologiczna NATURA 2000, średnio 15 %
3.	Rekultywacja starych składowisk od 2003 r.
4.	Osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wód powierzchniowych (zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną) do 2015 r.
5.	Redukcja biogenów w dorzeczu Wisły i Odry ze ścieków komunalnych o 75 % do 2015 r.
6.	Zaprzestanie odprowadzania do Bałtyku substancji niebezpiecznych do 2006 r.
7.	Wyposażenie aglomeracji liczących powyżej 15 tys. mieszkańców w oczyszczalnie ścieków do 2015 r.
8.	Wyposażenie aglomeracji liczących 2 - 15 tys. mieszkańców w oczyszczalnie ścieków do 2010 r.
9.	Ograniczenie zanieczyszczeń azotowych pochodzących z rolnictwa (budowa nowoczesnych stanowisk do składowania obornika i zbiorników na gnojówkę w gospodarstwach rolnych) do 2010 r.
10.	Udział energii odnawialnej – 7,5 % do 2010 r., zgodnie ze Strategią rozwoju energetyki odnawialnej i rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 15 grudnia 2000 r.
11.	Opracowanie programów naprawczych ochrony powietrza (dla obszarów, gdzie występuje przekroczenie poziomów odniesienia jakości powietrza) do 2003 r.
12.	Wzrost odzysku odpadów komunalnych o 30 % do 2006 r. i 75 % do 2010 r. (w stosunku do 2000 r.)
13.	Sporządzenie wojewódzkich planów zarządzania ryzykiem oraz powiatowych, gdy występuje więcej niż 5 obiektów niebezpiecznych do 2010 r.
14.	Sporządzenie dla wszystkich aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców map akustycznych do 2010 r.

III. 2. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ WOJEWÓDZTWA I POWIATU

III. 2.1. CELE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Dokumentem nadrzędnym wytyczającym cele i kierunki działań w zakresie polityki ekologicznej województwa (ochrony środowiska) jest „Strategia rozwoju województwa mazowieckiego". Konflikty wynikające z szeroko rozumianego wykorzystywania zasobów środowiska są rozwiązywane poprzez politykę ekologiczną województwa.

Cele wojewódzkiej polityki ekologicznej ujęte w Programie ochrony środowiska są celami przyjętymi w „Strategii".

Cele sformułowane w „Strategii" zostały zaadaptowane dla potrzeb *Programu ochrony środowiska*. Tym sposobem jest zachowany ścisły związek ze „Strategią", a *Program ochrony środowiska* stanowi rozwinięcie strategii rozwoju województwa w odniesieniu do ochrony środowiska. Działania o charakterze inwestycyjnym stanowią kryterium przyjętej kolejności celów w *Programie*.

. **Cele główne, szczegółowe i działania**

Cel główny: zmniejszanie zanieczyszczeń środowiska

Cele szczegółowe

- poprawa jakości wód;
- poprawa jakości gleb
- uporządkowanie gospodarki odpadami;
- zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego;
- ograniczenie uciążliwości hałasu.

Działania

- budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej;
- modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków przemysłowych oraz wprowadzanie technologii produkcji ograniczających zrzut substancji niebezpiecznych;
- ograniczanie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa;

- wspieranie realizacji indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej;
- zapewnienie skutecznej ochrony wód podziemnych przed degradacją zwłaszcza głównych zbiorników wód podziemnych;
- promowanie rolnictwa zrównoważonego, ekologicznego i niskonakładowego;
- ochrona gleb przed erozją wietrzną poprzez wdrażanie m.in. krajowego programu rolnośrodowiskowego, programów zwiększania lesistości;
- opracowanie wojewódzkiego, powiatowych i gminnych planów gospodarki odpadami;
- rozwiązanie problemu zagospodarowania osadów ściekowych;
- likwidacja i rekultywacja niewłaściwie urządzonych i eksploatowanych składowisk odpadów;
- wdrożenie systemu ewidencji odpadów i metod ich zagospodarowania;
- zorganizowanie regionalnej sieci ponadgminnych zakładów utylizacji odpadów;
- likwidacja mogilników i magazynów po przeterminowanych środkach ochrony roślin;
- opracowanie planu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi;
- organizowanie i wspieranie działań promujących model zrównoważonej konsumpcji, minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych;
- rekultywacja gleb zdegradowanych;
- wprowadzanie do przemysłu i gospodarki komunalnej technologii ograniczających emisję zanieczyszczeń powietrza, w tym większe wykorzystanie paliw ekologicznych;
- opracowanie programów ochrony powietrza dla 6 stref (powiatów): m. st. Warszawa, wołomińska, piaseczyńska, nowodworska, otwocka i pruszkowska;
- coroczna ocena poziomu substancji w powietrzu w danej strefie (w ramach państwowego monitoringu środowiska);
- sporządzanie map akustycznych dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców;
- opracowanie programów ograniczeń hałasu dla miast zagrożonych ponadnormatywnym hałasem;
- sporządzanie map akustycznych dla lotnisk, dróg i linii kolejowych;
- ograniczenie hałasu na obszarach miejskich wokół lotnisk, terenów przemysłowych oraz wzdłuż głównych dróg i szlaków kolejowych (budowa ekranów akustycznych, budowa lub modernizacja obejść i obwodnic drogowych, zmiana organizacji ruchu, wprowadzenie zieleni izolacyjnej);
- modernizacja taboru kolei regionalnej w aspekcie ograniczenia uciążliwości hałasu;

- wyłączanie z eksploatacji pojazdów i maszyn o ponadnormatywnej hałaśliwości;
- wprowadzenie monitoringu źródeł zanieczyszczeń środowiska (w tym hałasu, skażenia gleb metalami ciężkimi i promieniowania elektromagnetycznego).

Cel główny: racjonalna gospodarka wodą

Z ogólnej ilości2 389,0 hm^3 wód pobranych w 2002 r. w województwie mazowieckim na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ok. 84% przypada na cele produkcyjne, 12% na cele komunalne i ok. 4% - do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie.

Cele szczegółowe

- zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych;
- ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych, produkcji i usług;
- ograniczenie wodochłonności;
- poprawa standardów zaopatrzenia w wodę.

Działania

- opracowanie i sukcesywne wdrażanie programów ochrony wód w zlewniach rzek;
- wspieranie działań stymulujących rozwój małej retencji obejmujących: odbudowę zdewastowanych obiektów, modernizację funkcjonujących urządzeń oraz realizację nowych przedsięwzięć wpisanych do „Programu Małej Retencji Wodnej dla Województwa Mazowieckiego”;
- utrzymanie naturalnych zbiorników retencyjnych m.in. terenów podmokłych, torfowisk, bagien;
- przywracanie prawidłowego funkcjonowania systemów melioracyjnych;
- renaturalizacja przekształconych odcinków rzek i terenów zalewowych;
- preferowanie zalesień głównie na obszarach źródliskowych, infiltracyjnych i wododziałowych;
- wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle;
- wykorzystywanie zasobów wód podziemnych głównie na zaopatrzenie ludności w wodę pitną,
- modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę.

Cel główny: zwiększenie lesistości i ochrona lasów

Lasy i grunty leśne zajmują 790,3 tys. ha, co stanowi ok. 22% ogólnej powierzchni województwa. Lesistość województwa jest znacznie niższa od średniej krajowej, która wynosi ok. 28%, a także europejskiej – 31% lub 33%.

Cele szczegółowe

- osiągnięcie wskaźnika lesistości Mazowsza do ok. 25% w 2002 r.;
- zmiana struktury własnościowej lasów;
- racjonalizacja gospodarki leśnej;
- rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu.

Działania

- opracowanie w terminie do 2005 r. wojewódzkiego programu zwiększania lesistości i jego wdrożenie;
- wyznaczanie i tworzenie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych;
- weryfikacja klasyfikacji gruntów i uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych;
- zwiększenie powierzchni lasów państwowych;
- opracowanie kompleksowego systemu monitoringu gospodarki leśnej;
- upowszechnianie doświadczeń Leśnych Kompleksów Promocyjnych w zakresie zasad zrównoważonego rozwoju gospodarki leśnej;
- upowszechnianie biologicznych i ekologicznych metod ochrony lasów;
- upowszechnianie funkcji edukacyjnych lasów.

Cel główny: poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego

Cele szczegółowe

- ochrona przeciwpowodziowa;
- ochrona przeciwpożarowa;
- zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych.

Działania

- zapewnienie warunków dla bezpiecznego przepływu „wód wielkich” (poldery);
- modernizacja istniejących wałów przeciwpowodziowych oraz budowa nowych obwałowań;
- opracowanie i wdrożenie koncepcji zagospodarowania dolin dużych rzek godzących wymogi ochrony przeciwpowodziowej i zachowanie walorów przyrodniczych;
- propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu;
- opracowanie regionalnego rejestru obiektów stanowiących potencjalne źródło zagrożeń ekologicznych;
- prowadzenie stałego monitoringu obiektów stanowiących potencjalne zagrożenie środowiska;
- stworzenie systemu wczesnego ostrzegania i wspieranie służb ratownictwa;
- opracowanie regionalnego systemu informacji o trasach przewozu materiałów niebezpiecznych;
- promowanie obszarów (stref) bezpiecznych ekologicznie (wolnych od zagrożeń);
- kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych awarii.

Cel główny: podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej

Cele szczegółowe

- kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorozwoju;
- wiedza ekologiczna jako ważny czynnik w procesie zarządzania;
- tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości regionalnej i lokalnej.

Działania

- szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji oraz w mediach;
- upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej i rolnictwa ekologicznego;
- wspieranie powiatów i gmin w działaniach na rzecz proekologicznej edukacji radnych i pracowników samorządowych oraz lokalnych społeczności;
- organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej;
- wspieranie stowarzyszeń regionalnych i lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego;

- tworzenie i propagowanie proekologicznej wizji zawodów (np. rolnictwa ekologicznego).

Cel główny: rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej

Cele szczegółowe

- wzrost ilości podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty jakości;
- rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej;
- wzrost wykorzystania energii odnawialnej;
- zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozach osób i towarów;
- zmniejszenie materiałochłonności i energochłonności produkcji.

Działanie

- wdrażanie programów rolno-środowiskowych;
- szerokie promowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) w zakresie zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji;
- przygotowanie programu wspierania rozwoju usług turystycznych na obszarach objętych ochroną prawną;
- wspieranie przekształceń proekologicznych w rolnictwie i przemyśle spożywczym;
- wdrażanie zasad ekologizacji gospodarki leśnej;
- promocja walorów i produktu turystycznego;
- wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska;
- upowszechnianie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (wody geotermalne, wiatr, energia słoneczna, biomasa);
- promowanie podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty i znaki jakości;
- promowanie jednostek samorządowych nagrodzonych za działalność proekologiczną.

Cel główny: utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych

Cele szczegółowe

- zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną do 35% powierzchni województwa, ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych, kompleksów leśnych, a także obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”;
- określenie do roku 2006 zasad gospodarowania na wszystkich obszarach chronionych oraz sporządzenie planów ochrony dla tych obszarów;
- utrzymanie i wzmocnienie ciągłości powiązań przyrodniczych w ramach korytarzy ekologicznych krajowych, regionalnych i lokalnych;
- partnerstwo samorządowe i partycypacja społeczna w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych;
- utworzenie nowych obszarów chronionych zgodnie z wymogami europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000.

Działania

- określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną;
- włączenie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych nie objętych dotychczas ochroną prawną w krajowy system obszarów chronionych (utworzenie parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody);
- włączenie obszarów cennych przyrodniczo do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000;
- określenie zasad tworzenia ciągłości przyrodniczej województwa jako podstawy do opiniowania studiów gminnych i planów miejscowych;
- wspieranie przez samorząd województwa inicjatyw lokalnych dotyczących tworzenia obszarów i obiektów chronionych;
- motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych;
- stałe współdziałanie z sąsiednimi województwami oraz w ramach porozumienia ZPP na rzecz koordynacji tworzenia i funkcjonowania obszarów chronionych;
- organizowanie konferencji, seminariów i warsztatów propagujących rolę obszarów chronionych w zrównoważonym rozwoju województwa.

Zadania priorytetowe do realizacji do 2007 r.

Cel główny: zmniejszanie zanieczyszczeń środowiska

- likwidacja mogilników i magazynów po przeterminowanych środkach ochrony roślin;
- opracowanie koncepcji regionalnej sieci zakładów utylizacji odpadów;
- budowa oczyszczalni ścieków dla lewobrzeżnej Warszawy;
- dostosowanie istniejących oczyszczalni ścieków do wymogów ustawowych (III stopień oczyszczania).

Cel główny: racjonalna gospodarka wodą

- opracowanie regionalnego programu retencjonowania wód z uwzględnieniem programów przygotowywanych w latach 1997-89 na obszarach byłych województw;
- opracowanie programów przywrócenia prawidłowego funkcjonowania melioracji dla terenów zagrożonych deficytem wodnym.

Cel główny: zwiększenie lesistości i ochrona lasów

- opracowanie wojewódzkiego programu zwiększania lesistości;
- uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych;
- opracowanie regionalnego systemu Monitoringu Gospodarki Leśnej.

Cel główny: poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego

- wdrożenie na terenie województwa systemów ochrony przeciwpowodziowej;
- opracowanie regionalnego systemu informacji o trasach przewozu materiałów niebezpiecznych;
- utworzenie regionalnego systemu wczesnego ostrzegania i wspieranie służb ratownictwa.

Cel główny: podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej

- włączenie do działalności Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego zadań z zakresu edukacji ekologicznej;
- zorganizowanie w miastach (dawne ośrodki wojewódzkie) regionalnych ośrodków edukacji ekologicznej.

Cel główny: rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej

- opracowanie i przygotowanie do wdrożenia programów rolno-środowiskowych na obszarach chronionych;
- opracowanie programów rozwoju usług turystycznych dla Kampinoskiego Parku Narodowego i parków krajobrazowych;
- opracowanie koncepcji możliwości wykorzystania na Mazowszu odnawialnych źródeł energii.

Cel główny: utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych

- uchwalenie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego uwzględniającego system obszarów chronionych;
- włączenie województwa mazowieckiego do nowej formuły Porozumienia „Zielone Płuca Polski”;
- rozszerzenie obszaru funkcjonalnego ZPP o Kampinoski Park Narodowy oraz Nadwiślański i Nadbużański Park Krajobrazowy;
- utworzenie parków krajobrazowych obejmujących:
- dolinę Omulwi i Płodownicy wraz z fragmentami Puszczy Kurpiowskiej;
- dolinę Narwi wraz z kompleksem bagienno-łąkowym „Pulwy”;
- dolinę Wisły na odcinku od Płocka do Warszawy (wraz z dolnym odcinkiem Narwi) na odcinku Góra Kalwaria – Dęblin oraz na odcinku granicznym z woj. lubelskim (Małopolski Przełom Wisły);
- dolinę dolnej Pilicy;
- dolinę górnego Liwca;
- fragment Wysoczyzny Rawskiej i Równiny Łowicko-Błońskiej;
- fragment Lasów Łukowskich;

- powiększenie obszarów Parków Krajobrazowych: Nadbużańskiego (dolina Bugu do Zalewu Zegrzyńskiego i Puszcza Biała), Górznieńsko-Lidzbarskiego i Bolimowskiego;
- utworzenie obszarów chronionego krajobrazu obejmujących: dolinę rzeki Bzury, Liwca, Kostrzynia, Świdra, Okrzejki, Orzyca, a także fragment Równiny Kurpiowskiej oraz kompleksy położone w gminach: Jadów, Strachówka, Poświętne, Dobre i Stanisławów;
- opracowanie planów ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego i parków krajobrazowych: Mazowieckiego, Chojnowskiego, Nadbużańskiego i Kozienickiego.

III. 2.2. CELE POWIATU WYSZKOWSKIEGO

Cel nadrzędny: Rozwinięty Powiat Wyszkowski ze swoją kulturą i tradycjami, bogactwem przyrody, ze zgodnym i zasobnym społeczeństwem

Cele główne:

1) Czysty ekologicznie powiat z zachowanymi walorami środowiska
2) Osiągnięcie dobrobytu mieszkańców na poziomie średniej krajowej
3) Podniesienie jakości życia do poziomu średniej krajowej.
4) Uzyskanie ładu w przestrzeni i rozwój infrastruktury technicznej

Cel szczegółowy: *zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych*

- . zachowanie walorów krajobrazowych, szczególnie dolin rzecznych,
- . utworzenie nowych obszarów chronionych i użytków ekologicznych,
- . powiększanie lesistości (zalesianie gruntów klasy V i VI) i dbałość o stan
- sanitarny lasów,
- . zachowanie enklaw i korytarzy ekologicznych służących bytowaniu
- zwierząt,
- . ochrona gleb cennych rolniczo oraz dostosowanie produkcji do siedliska,
- możliwości gospodarstwa i rynku zbytu,
- . edukacja ekologiczna – podniesienie świadomości ekologicznej całego
- społeczeństwa,
- . ochrona walorów kulturowo – krajobrazowych,

Cel szczegółowy: *likwidacja zagrożeń środowiska*

- . 100% oczyszczonych ścieków z terenu powiatu z wykorzystaniem
- oczyszczalni, systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni przydomowych,

- . likwidacja spływu powierzchniowego z pól,
- . wprowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami (segregacja, odzysku,
- utylizacja),
- . porządkowanie szlaków turystycznych, rzek, sprzątanie lasów,
- . eliminacja emisji zanieczyszczeń do powietrza dzięki wykorzystaniu
- alternatywnych źródeł energii,
- . egzekwowanie przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska,

Cel szczegółowy: *edukacja ekologiczna – podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa lokalnego*

- . opracowanie i realizacja programu edukacji ekologicznej,
- . propagowanie zdrowego trybu życia,
- . utworzenie ścieżek przyrodniczo – dydaktycznych,
- . program szkoleń z zakresu przyjaznego środowisku korzystania i utylizacji
- ochrony roślin i nawozów sztucznych.
- **Cel szczegółowy:** zagospodarowanie turystyczne, szczególnie cieków wodnych z
- zachowaniem pojemności przyrodniczej środowiska

IV. USTALENIA PROGRAMU

IV. 1. PRIORYTETY I DZIAŁANIA EKOLOGICZNE

Opis stanu faktycznego pozwala na ustanowienie priorytetów działania. Samorząd gminy powinien dbać o stan środowiska w gminie wychodząc jednocześnie naprzeciw potrzebom mieszkańców gminy. Tak więc doprowadzenie do uzyskania dostępu przez wszystkich (prawie wszystkich) mieszkańców gminy do bieżącej wody i rozwiązanie problemu odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych to zadanie kosztowne, ale wykonalne. Tempo wykonania tego zadania zależy od przekonania mieszkańców o jego celowości (edukacja ekologiczna) i sprawne wykorzystanie dostępnych mechanizmów finansowania takich inwestycji. W gminie Zabrodzie nie udało się ustalić aglomeracji (obszar, który zamieszkuje minimum 2000 osób i który posiada odpowiednie zagęszczenie ludności) na podstawie Ustawy Prawo wodne, krajowego programu oczyszczania ścieków i Rozporządzenia Ministra Środowiska z 22 grudnia 2004 r. To oczywiście nie wyklucza uzyskiwania zewnętrznych środków finansowych, a jedynie uniemożliwia korzystanie z jednego źródła jakim jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska (Polska zobowiązana jest

w ramach zobowiązań unijnych odbierać i oczyszczać ścieki komunalne z aglomeracji większych niż 2000 osób do roku 2015).

Trzeci element priorytetowy to rozwiązanie gospodarki odpadami. Szczegóły opisu tego zadania umieszczone są w oddzielnym opracowaniu (gminnym planie gospodarki odpadami). Również na poziomie powiatu bardziej szczegółowe analizy zawarte są w powiatowym planie gospodarki odpadami. Ilość mieszkańców powiatu wyszkowskiego uniemożliwia mu w sposób samodzielny zbudowanie sensownego ze względów ekonomicznych systemu gospodarki odpadami. Liczba mieszkańców ok. 71 tys. osób to zdecydowanie za mało, aby realizować system, który wymaga ok. 250000 obsługiwanych mieszkańców. Koncepcja regionalizacji (regionalnych zakładów gospodarki odpadami) zakładana w WPGO (wojewódzkim planie gospodarki odpadami) nie została przeniesiona na razie na teren powiatu wyszkowskiego. Założenia planu wojewódzkiego były zapewne troche trudne do realizacji (region ciechanowski był chyba zbyt rozległy i odległościowo nie pasował do Wyszkowa). Plan wojewódzki nie narzucał jednakże ścisłych powiązań terytorialnych. Najbardziej celowe ze względu na potencjał ludnościowy i odległość wydają się związki z powiatem wołomińskim, łochowskim, a nawet mińskim. Plan powiatowy w rozdziale 4.1.5 (Projektowany system gospodarki odpadami) też sugeruje takie rozwiązania. Plan powiatowy tak jak wojewódzki nie może w obecnej strukturze prawnej narzucać gminom rozwiązań. Gminy wiejskie ze swoim potencjałem ludnościowym nie mogą być efektywnym inicjatorem rozwiązań systemowych dla danego większego obszaru. Takie funkcje mogą spełniać gminy miejskie, a gminy wiejskie mogą jedynie stwarzać pewną presję na rozpoczęcie „ działań kojarzących jednostki samorządowe”. Brak w pobliżu „zabezpieczonych” terenów mogących być wykorzystane dla budowy nowego i nowoczesnego składowiska odpadów nie jest informacją pozytywną. Odpady zawsze będą powstawać, a daleki wywóz niezależnie od przyjętego systemu zawsze podniesie koszty gospodarki odpadowej. Przyjęty w gminie Zabrodzie system pełnego ponoszenia kosztów gospodarki odpadami przez gminę nie może być utrzymany zbyt długo. Wójt gminy podjął decyzję o ogłoszeniu przetargu publicznego na kontynuację systemu zbiórki „workowej” przez okres najbliższych 3 lat. Dopuszczone jest też wstawienie pojemników u właścicieli nieruchomości. Założeniem przetargu jest tez zbiórka selektywna. Segregacja odpadów (odpady opakowaniowe) odbywać się będzie w w dużej ilości punktów (przewidywane po 30 pojemników na tworzywa sztuczne i szkło). Tak więc przewidziano więcej punktów zbiórki niż istniejących sołectw. Biorąc jednakże pod uwagę dużą ilość działek wczasowych w rejonie rzeki Bug i w rejonie Mostówki oraz większą ilość pojemników w największych

wioskach (szkoły, przystanki autobusowe i inne miejsca publiczne) taka liczba pojemników daje możliwości rzeczywistego wdrożenia selektywnej zbiórki i oddziaływania edukacyjnego.

Postępy dalszej „gazyfikacji" są trudne do zaplanowania, ponieważ wspomniane już wcześniej ograniczenia dostawców gazu mogą uniemożliwić dalszą propagację tego typu czystych źródeł energii.

Ze względu na w sumie nie największą ilość lasów rzeczą istotną jest propagowanie zalesień na słabszych gruntach oraz wspomaganie rolników doradztwem w ty zakresie (sposoby na zdobywanie środków). Wschodnia część gminy sąsiaduje z dużym kompleksem leśnym lasów kamienieckich. Poszerzenie tego obszaru na część gminy Zabrodzie może wpływać na rozwój agroturystyki, co wiąże się z rozwojem tego obszaru.

Nie mniej ważną dziedziną, która nie wymaga inwestycji rzeczowych jest edukacja ekologiczna. Najbardziej potrzebna jest ona dla młodzieży szkolnej ponieważ daje szanse na właściwe proekologiczne zachowania całego społeczeństwa w przyszłych dziesięcioleciach. Nie należy uważać całego dorosłego społeczeństwa jako „pokolenie stracone", ale mimo wszystko łatwiej dotrzeć jest do osób młodszych pozbawionych złych nawyków. Łatwiejszy tez jest sposób dotarcia do młodzieży poprzez szkołę, która przecież jest obowiązkowa i realizuje swój program. Szerzenie dobrych wzorców szczególnie wśród dzieci przy doborze ciekawych programów jest skuteczne. Stwierdzono, ze dobrze „wyedukowane" dzieci potrafią również pozytywnie oddziaływać na zachowania dorosłych. Oddziaływanie na dorosłych można rozwijać wdrażając dobre praktyki rolnicze.

IV. 2. PROGRAM ZADANIOWY

Perspektywa, która nas interesuje w ramach niniejszego programu to lata 2004-2011. Wynika to z konstrukcji prawnej programów, a nie z braku zainteresowania okresami odleglejszymi. Ciągłość polityki w ochronie środowiska naturalnego musi być zachowana i zadania muszą być realizowane w sposób ciągły ponieważ zostało jeszcze dużo zadań do wykonania, aby można Zadaniowo można podzielić na dwa etapy :

- program średnioterminowy - do roku 2007
- program długoterminowy do roku 2011

PROGRAM DO ROKU 2007

Zadania podzielimy na 4 grupy :

1. Rozwój sieci wodociągowej
2. Rozwój systemu kanalizacji ścieków
3. Wdrażanie systemu gospodarki odpadami, w tym w szczególności selektywnej zbiórki odpadów opakowaniowych i niebezpiecznych
4. Edukacja ekologiczna.

Ad.1 Sieć wodociągowa do roku 2007 powinna objąć swoim zasięgiem oprócz zwartego obszaru przy drodze krajowej nr 18 i na zachód od niej (Zabrodzie , Zazdrość, Niegów, Mostówka) również obszary w kierunku rzeki Bug (Słopsk i Młynarze). Doprowadzenie sieci wodociagowej do tego rejonu jeszcze bardziej zaktywizuje go gospodarczo (turystyka i rekreacja to też gałąź gospodarki). Z braku zakładów przemysłowych praca w usługach dla przyjezdnych jest forma zmniejszenia bezrobocia. Następnym etapem będzie doprowadzenie bieżącej wody do rejonu wsi Głuchy i Dębinki (na południe wzdłuż trasy krajowej nr 18). Kolejny etap to już kierunek wschodni (Adelin, Choszczowe). Jest szansa na realizację tego zakresu budowy wodociągów wraz z przyłączami. Modernizowana też będzie stacja uzdatniania wody.

Ad.2 Priorytetowym zadaniem dla tego okresu jest rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Zabrodziu.. Uporządkowana już zostanie gospodarka osadowa (prasa), co uwolni od kosztownego wywozu osadów nadmiernych na oczyszczalnię w Wyszkowie. Oczyszczalnia o średniej przepustowości 300 m^3 / dobę pozwoli obsłużyć około połowy mieszkańców gminy (razem ze ściekami dowożonymi). Punkt zlewny pozwoli odbierać ścieki dowożone. Umożliwi to zwiększenie wymogów względem mieszkańców nieskanalizowanych posesji (wymóg szczelnych szamb) .

Ad.3 Gospodarka odpadami jest szczególnie trudnym elementem dla władz gminy. Brak bliskiego składowiska odpadów i brak lokalnych inicjatyw ponadgminnych jest dużym utrudnieniem dla małej jednostki jaką jest gmina wiejska. Rozwiązanie wyboru firmy, która będzie realizowała przez 3 lata wszelkie zadania zlecone przez gminę (wywóz odpadów nieposegregowanych i selektywna zbiórka odpadów opakowaniowych) nie jest rozwiązaniem typowym. Zbiórka makulatury (odpady papierowe) i baterii (część odpadów niebezpiecznych) realizowana będzie w szkołach. Odpady wielkogabarytowe i zużyte opony oraz inne odpady niebezpieczne zbierane będą okresowo w ramach podpisanej umowy ze zwycięzcą przetargu. Gmina przejmuje w zasadzie część finansowania, które ponosić powinni mieszkańcy (zgodnie z regułą zanieczyszczający płaci). Czy taki system będzie do utrzymania w przyszłości jest jeszcze dużą niewiadomą. Czas 3 lat może pozwoli na wprowadzenie

systemu gospodarki odpadami obejmującego większy obszar. W planie powiatowym zawarte są pewne propozycje rozwiązań, najbliższe dwa lata przybliżą gminie docelowe rozwiązania.

Ad. 4 Edukacja ekologiczna jest działem, który nie może być zaniedbywany. Już w roku 2005 położony będzie akcent na praktyczną realizacje programów edukacyjnych. Intensywne jego wdrażanie rozpocznie się w roku szkolnym 2005-2006.

Oczywiście wbrew pozorom perspektywa do roku 2011 nie jest wcale tak odległa i część zadań będzie na pewno kończona w latach późniejszych. Całkowite „zwodociągowanie" terenów gminy, a szczególnie skanalizowanie jest zadaniem bardzo trudnym do wykonania w ciągu 8 lat.

PROGRAM W LATACH 2008 – 2011

Również w tym okresie zakres zadań będzie podobny. Zmienią się tylko ich akcenty

Ad 1. Zadaniem tego okresu będzie zrealizowanie pełnego „zwodociągowania" obszarów gminy. Dopuszcza się opuszczenie obszarów o bardzo niskiej liczbie ludności. Należy wobec tego przyjąć, że 90% ludności gminy będzie miało dostęp do gminnej sieci wodociągowej.

Ad 2. Nie jest możliwe zrealizowanie w jednym okresie zarówno sieci wodociągowej jak i kanalizacyjnej dla obszaru całej gminy. Możliwość jednakże odbierania ścieków w sposób systemowy z obszarów atrakcyjnych rekreacyjnie i turystycznie pozwoli na dalszy rozwój tych terenów. Tak więc należy zakładać wykonanie sieci kanalizacyjnych z terenów nadbużańskich. Rozwój nowoczesnych technologii wysokociśnieniowych (odpowiedniki sieci wodociągowych) pozwala przesyłać ścieki na duże odległości przy stosunkowo niskich nakładach. Pozostają również technologie tradycyjne z wykorzystaniem przerzutowych pompowni strefowych i sieciami grawitacyjnymi. Dla obszaru „działek rekreacyjnych" rozwiązanie pierwsze po odpowiednim jego rozreklamowaniu może być sprawnie wdrożone. Budowa kolejnych oczyszczalni na terenie gminy nie jest raczej wskazana. Możliwe, że konieczna będzie kolejna rozbudowa obecnie działającej oczyszczalni, ale ten fakt nastąpić może już po roku 2011.

Ad 3. Kierunki rozwoju gospodarki odpadowej dla tego okresu są najtrudniejsze do przewidzenia. Możliwe zmiany prawa („podatek śmieciowy") mogą ukierunkować działania władz gminy Zabrodzie. Czy utrzymany będzie system wyboru firmy realizującej wszystkie zadania z obszaru gminy w zakresie gospodarki odpadami jest obecnie trudne do przewidzenia. Powstanie większego obszaru funkcjonalnego w gospodarce odpadami jest pożądane i władze gminy będą w tym kierunku wykonywały starania. Pewne jest na razie to, że gmina będzie musiała ponosić koszty (przynajmniej częściowe) gospodarki odpadami.

Ad 4. Edukacja ekologiczna musi być zadaniem ciągłym i nowe formy jej prowadzenia będą wdrażane.

IV. 3. UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU

Realizacja *Programu* odbywać się będzie poprzez wykorzystanie przez Władze Gminy instrumentów prawnych, ekonomicznych – finansowych i społecznych. Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również akcesja państwa Polskiego do Wspólnoty Europejskiej. Koordynatorem i głównym wykonawcą Programu będzie władza wykonawcza gminy.

IV. 3.1. PRAWNE

Główne zadania samorządu na szczeblu gminnym, poza opracowaniem programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami, to

- ochrona środowiska
- zagospodarowanie przestrzenne
- gospodarka terenami
- edukacja ekologiczna
- utrzymanie infrastruktury technicznej służącą ochronie środowiska, w tym: wodociągi, stacje uzdatniania wody, oczyszczalnie ścieków, kanalizacja, składowiska odpadów
- utrzymanie czystości i porządku oraz gospodarka odpadami na terenie gminy
- tworzenie warunków do selektywnej zbiórki odpadów
- zadrzewianie i zieleń komunalna
- organizowanie ochrony przed bezdomnymi zwierzętami
- zatwierdzenie ugody w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach
- organizowanie ochotniczych drużyn ratowniczych
- zarządzanie ewakuacją ludności na wypadek zagrożenia np. powodziowego
- opiniowanie projektów dokumentów dot. tworzenia parku krajobrazowego
- wprowadzanie form ochrony przyrody
- ustanawianie parków wiejskich i miejskich
- opiniowanie rocznych planów łowieckich
- współdziałanie z dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich oraz rozstrzyganie sporów
- ustalanie statutu uzdrowiska
- opiniowanie powołania i odwołania naczelnego lekarza uzdrowiska

Realizacja Programu odbywać się będzie zgodnie z przepisami prawa polskiego i unijnego, w szczególności przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju.

Elementy prawne systemu działań gminy są takie jak:

- wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu
- kary pieniężne za samowolne usuwanie drzew i zakrzewień
- ustanawianie ograniczeń czasu pracy lub korzystania z urządzeń uciążliwych dla środowiska
- nakazywanie czynności ograniczających uciążliwość dla środowiska
- nakazywanie wykonania zabezpieczeń wody przed zanieczyszczeniem i zakaz odprowadzania ścieków bez pozwolenia wodnoprawnego
- określanie warunków i wymagań wobec osób hodujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych

Powyższe instrumenty prawne mają znaczenie dla terminowej realizacji Programu ochrony środowiska, uwarunkowane są jednak terminowym ich wykonywaniem zgodnie z kompetencjami.

IV. 3.2. EKONOMICZNE

Szczególne znaczenie ma ekonomiczny aspekt realizacji Programu. Bez zabezpieczania odpowiednich źródeł finansowania nie możliwa jest jego realizacja. **Główne źródła dochodu** wspomagające realizację Programu to:

- administracyjne kary pieniężne wymierzane za niedopełnianie standardów określonych decyzjami administracyjnymi,
- grzywny,
- quasi odszkodowania administracyjne,
- opłaty koncesyjne, za eksploatację kopalin,
- opłaty za korzystanie ze środowiska (za wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wód, za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, składowanie odpadów, wycięcie drzew i krzewów), realizowane zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci”,
- kary i opłaty za brak pozwoleń ekologicznych,
- pożyczki i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dotacje z Ekofunduszu,
- kredyty z banków, w tym Banku Ochrony Środowiska,
- fundusze pomocowe Unii Europejskiej,
- budżetu samorządów,

- budżetu Państwa,
- środki mieszkańców i przedsiębiorców
- dotacje, spadki i darowizny.

II Polityka Ekologiczna Państwa określa główne kierunki działalności Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, którego szczegółowe cele działalności są aktualizowane co roku, łącznie z zasadami udzielania pomocy finansowej i listą przedsięwzięć priorytetowych. Zasadniczym celem NFOŚiGW jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska naturalnego. Fundusz udziela pożyczek, dotacji i dopłat, dofinansowuje zadania inwestycyjne w zakresie ochrony powierzchni ziemi w tym ochrony środowiska przed odpadami. Jego główne priorytety to:

- likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów,
- unieszkodliwianie odpadów powstających w związku z transportem samochodowym oraz zbiórka i wykorzystanie olejów,
- przeciwdziałanie powstawaniu i unieszkodliwianiu odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych,
- realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych.

Z dofinansowania mogą korzystać jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, organizacje pozarządowe, a także przedsiębiorcy, realizujący przedsięwzięcia ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Zasady przeznaczania środków finansowych z narodowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych funduszy określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.

W każdym z 16 województw funkcjonuje Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Przygotowuje on listę zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowywane ze środków WFOŚiGW, określa zasady i kryteria, wyboru zadań. Rolą wojewódzkiego funduszu jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. W bieżącym okresie programowania Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej nie udziela dotacji na projekty infrastrukturalne. Współfinansowane mogą być jedynie projekty miękkie. Na zadania inwestycyjne Fundusz udziela jedynie preferencyjnych pożyczek.

W powiatach funkcjonują Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej a w gminach Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Środki z gminnych funduszy przeznaczane są na edukację ekologiczną, propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju, realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji, wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc dla wprowadzenia bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii, działania z zakresu rolnictwa ekologicznego oddziaływujące na stan gleby, innych działań służących ochronie środowiska i gospodarki wodnej, wynikających z zasady zrównoważonego rozwoju, ustalonych przez gminę.

Znaczącym źródłem wsparcia finansowego inwestycji proekologicznych w Polsce, w formie bezzwrotnych dotacji jest Fundacja EkoFundusz. Obecnie jej fundatorem jest Minister Skarbu Państwa. Priorytetowymi dziedzinami EkoFunduszu są ochrona różnorodności biologicznej, gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych, unieszkodliwianie odpadów komunalnych i niebezpiecznych, ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu ziemi (ochrona klimatu), ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminacja niskich źródeł ich emisji (ochrona powietrza). Dotacje mogą uzyskać projekty dotyczące inwestycji związanych bezpośrednio z ochroną środowiska, (w ich fazie implementacyjnej), a w dziedzinie przyrody również projekty nie inwestycyjne, poza opracowaniami i dokumentacja techniczną..

Innym źródłem współfinansowania inwestycji proekologicznych mogą być kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania, kredyty komercyjne, kredyty konsorcjalne, jak również kredyty międzynarodowych instytucji finansowych - Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju (EBOiR) i Banku Światowego.

Obecnie część inwestycji służących ochronie środowiska naturalnego w Polsce jest wspierana przez Fundusze Przedakcesyjne, a po wejściu Polski do Unii Europejskiej przez Polityki Wspólnotowe i Fundusze Strukturalne. Głównym instrumentem finansowym ekologicznej polityki przedakcesyjnej dla krajów ubiegających się o członkostwo w Unii Europejskiej jest Fundusz ISPA. Inwestycje infrastrukturalne w gmina są również realizowane przy wsparciu PHARE i Programu SAPARD. Programy te są zapowiedzią Strukturalnego Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, Europejskiego Funduszu Społecznego i

Finansowego Instrumentu Wsparcia Rybołówstwa, które będą realizowane przez Sektorowe Programy Operacyjne. Inwestycje realizowane z tego funduszu muszą być zgodne ze standardami i normami UE.

Od chwili wstąpienia do UE Polska może korzystać z Funduszy Strukturalnych na finansowanie inwestycji w ochronie środowiska. Z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego inwestycje będą realizowane poprzez Zintegrowane Programy Operacyjne Rozwoju Regionalnego - Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego i jego Uzupełnienie (w skali kraju) i Regionalne Zintegrowane Programy Operacyjne Rozwoju Regionalnego (w poszczególnych województwach). Inwestycje finansowane przez Europejski Fundusz Spójności realizowane będą na podstawie sektorowego programu operacyjnego i jego uzupełnienia.

„Ramy przedsięwzięć inwestycyjnych finansowanych z funduszy strukturalnych określa Narodowy Plan Rozwoju (2004-2006). Plan ten będzie służył jako podstawa negocjowania przez Polskę Podstaw Wsparcia Wspólnoty, dokumentu określającego kierunki i wysokość wsparcia ze strony funduszy strukturalnych na realizację zamierzeń rozwojowych oraz jako podstawa interwencji z Funduszu Spójności. W ramach jednego z priorytetów Narodowego Planu Rozwoju: ochrona środowiska i zagospodarowanie przestrzenne, podstawowe znaczenie będzie miało wsparcie inwestycyjne ukierunkowane między innymi na racjonalną gospodarkę odpadami. W tym zakresie wsparcie będzie przeznaczone przede wszystkim na rozbudowę lub modernizacją składowisk odpadów komunalnych, systemy selektywnej zbiórki, recyklingu i odzysku odpadów komunalnych (sortownie, kompostownie), systemy zbiórki i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych. Środki finansowe, przeznaczone na rekultywację uciążliwych dla środowiska składowisk, w tym składowisk odpadów przemysłowych dostępne są w ramach środowiskowych funduszy celowych oraz z uwagi na koncentrację przestrzenną i duże koszty takich działań, w ograniczonym zakresie także w ramach ZPORR. Program ten będzie finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF) oraz ze środków krajowych. Łącznie na program operacyjny w latach 2004-2006 przeznaczone będzie 6645 mln euro, a ze środków publicznych 129 mln euro. ERDF wspiera m.in. inwestycje infrastrukturalne w zakresie gospodarki wodnej, gospodarki odpadami (między innymi stworzenie kompleksowego systemu gospodarki odpadami niebezpiecznymi), rekultywacji zdegradowanych terenów. Zadanie realizowane w ramach ZPORR będą mogły być dodatkowo dofinansowane o 10 punktów procentowych w ramach Kontraktów Wojewódzkich. Kontrakt Wojewódzki jest opracowywany przez Urząd Marszałkowski, na podstawie wcześniej uchwalonego przez Sejmik Samorządowy, Programu

Wojewódzkiego. Obecny okres programowania Kontraktów Wojewódzkich obejmie lata 2004-2006.

Równolegle z realizacją ZPORR realizowane będą duże projekty inwestycyjne współfinansowane z Funduszu Spójności. Środki pochodzące z tego funduszu nie będą przekazywane na działania wykonywane w ramach programów operacyjnych, ale będą ze sobą powiązane. Głównym celem strategii środowiskowej Funduszu Spójności jest wsparcie dla realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska, wynikających z wdrażania prawa Unii Europejskiej. Priorytetem strategii Funduszu Spójności jest przede wszystkim poprawa jakości wód powierzchniowych, zwiększenie dostępności wody do picia i poprawa jej jakości. Ponadto ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, racjonalizacja gospodarki odpadami, rekultywacja obszarów poprzemysłowych, a także wsparcie dla leśnictwa i ochrony przyrody. Będzie to realizowane między innymi poprzez: budowę komunalnych oczyszczalni ścieków i miejskiej kanalizacji, wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi, mające na celu stworzenie systemów zbiórki, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Na finansowanie projektów związanych z realizacją tych priorytetów przewiduje się łącznie sumę 2000 mln euro. Odbiorcami pomocy z Funduszu Spójności będzie przede wszystkim Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Krajowy Zarząd Parków Narodowych Lasy Państwowe i ich regionalne dyrekcje, a także parki narodowe oraz samorządy.

W ramach poszczególnych priorytetów Programu będą realizowane zadania finansowane z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Narodowego, Wojewódzkiego, Powiatowego i gminnych), budżetów: gmin, powiatu, przedsiębiorstw i budżetu państwa, środków własnych ludności. Inwestorzy będą też występować o środki UE, kredyty Banku Ochrony Środowiska.

Niedostępność środków w odpowiedniej ilości zmusi samorządy do wyboru i realizacji zadań najpilniejszych.

Gmina Zabrodzie w zasadzie nie posiada funduszu gminnego (brak istotnych zakładów wnoszących opłaty za korzystanie ze środowiska).

Do wdrożenia selektywnej zbiórki odpadów pomocne mogą być środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej. Na ochronę środowiska Fundusz powyższy udziela dotacji na budowę i wyposażenie gruntowych składowisk odpadów wiejskich oraz zakup kontenerów do gromadzenia odpadów (selektywna zbiórka).

Po wdrożeniu selektywnej zbiórki odpadów gmina może liczyć na przekazanie środków zgodnie z art. 29 ust 4 ustawy o opakowaniach i odpadach opakowaniowych. Trudno określić wielkość tych środków. W/w ustawa mówi, że środki te będą przekazywane proporcjonalnie w stosunku do ilości odpadów opakowaniowych przekazanych do odzysku i recyklingu, wykazanych w rocznych sprawozdaniach dotyczących tego zadania (wg art. 35).

IV. 3.3. PLANOWANIE PRZESTRZENNE

Planowanie przestrzenne odgrywa ważną rolę w polityce zrównoważonego rozwoju. Powinno się dokonywać na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ustawa stanowi, iż podstawą polityki przestrzennej gminy jest *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego*. Ustalenia Studium są wiążące dla organów gminy, w szczególności w stosunku do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Informacje zawarte w Studium, poza realizacją polityki przestrzennej, są wykorzystywane także do promocji rozwoju gminy oraz sporządzania planów i programów inwestycyjnych, branżowych, środowiskowych. Jednocześnie Studium koordynuje i zespala ustalenia planów miejscowych. Władze gminy zaś opracowują lokalne i miejscowe palny zagospodarowania przestrzennego, które są opiniowane i uzgadnianie z zarządem powiatu.

Planowanie przestrzenne powinno być ściśle skoordynowane z zarządzaniem środowiskiem. Już na etapie sporządzania projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego prawne instrumenty planowania są powiązane z prawnymi instrumentami ochrony środowiska. W prognozie planu uwzględnia się informacje z opracowań ekofizjograficznych, decyzji określających warunki korzystania ze środowiska, przeglądów ekologicznych, czy raportów oddziaływania na środowisko. Powyższa zależność występuje w całym procesie lokalizacyjnym

- Gmina Zabrodzie leży na południowej granicy obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski” (i Europy).

Jest to obszar o charakterze łącznikowym istotnym dla kształtowania systemu powiązań przyrodniczych w dorzeczy rzeki Bug w połączeniu z układami przyrodniczymi Puszczy Białej, predystynowany do szczególnie wysokiego, a miejscami wysokiego reżimu gospodarowania środowiskiem.

Do najważniejszych obszarów podlegających ochronie przed zmianą ich użytkowania należą: gleby III klasy bonitacyjnej, obszary naturalnych dolin rzeki Bug i Fiszor oraz innych

cieków, stanowiące naturalne siedliska przyrodnicze, wchodzące w ciągi ekologiczne obszary leśne.

Północna i środkowa część gminy Zabrodzie (63,4% powierzchni gminy) objęta jest projektowanym Nadbużańskim Parkiem Krajobrazowym, który obejmuje również tereny byłego województwa ciechanowskiego, siedleckiego i łomżyńskiego. Na obszarze województwa siedleckiego i ciechanowskiego Park Rozporządzeniami Wojewodów został formalnie powołany (Rozporządzenie Nr 36/93 Wojewody Siedleckiego i Nr 15/94 Wojewody Ciechanowskiego). Na terenie gminy Zabrodzie obszar projektowanego NPK obejmuje powierzchnię 2270 ha oraz 3565 ha stanowiące jego otulinę. Tereny te z uwagi na zapewnienie trwałości podstawowych układów przyrodniczych należy objąć zasadami gospodarowania właściwymi dla Parku Krajobrazowego.

Cała gmina leży w obszarze funkcjonalnym *"Zielone Płuca Polski"*, w którym należy konsekwentnie przestrzegać zasad ekorozwoju, tj.:

- maksymalnie wykorzystywać odnawialne zasoby natury,
- utrzymywać równowagę ekologiczną, szeroko rozumianą ochronę przyrody (ochronę krajobrazów, unikatowych biocenoz, różnorodności zasobów genetycznych itp.).

Wartości obszaru zostały uwypuklone w koncepcji krajowej sieci ekologicznej NATURA 2000, w której został on uznany jako obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym o nazwie: obszar Doliny Dolnego Bugu. Obszar ten obejmuje dolny odcinek doliny Bugu z nieuregulowaną rzeką i rozległymi terenami zalewowych łąk i torfowisk dolinnych oraz miejscami skarpą.

Gmina Zabrodzie leży na terenie obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski", utworzonego na podstawie porozumienia dawnych 5 województw Polski północno-wschodniej, podpisanego w Białowieży 13 maja 1988r., potwierdzonego w grudniu 1990r. Celem porozumienia jest realizacja idei ekorozwoju, tj. harmonijnego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru wraz z racjonalnym wykorzystaniem walorów środowiska przyrodniczego i zasobów kulturowych. Rozwój obszaru odbywać się powinien poprzez racjonalne wykorzystanie i gospodarowanie zasobami i walorami przyrody, nie dopuszczające do ich degradacji i zubożenia, rozwój rolnictwa ekologicznego i lokalne przetwórstwo wysokiej jakości płodów rolnych, ziół i produktów pszczelarskich, turystykę specjalistyczną, wypoczynek, lecznictwo sanatoryjne, racjonalne gospodarowanie wodą, energooszczędne inwestowanie z wykorzystaniem lokalnych źródeł, gospodarkę leśną uwzględniającą środowiskową funkcję lasów, kultywowanie i ochronę różnorodności kulturowej.

- Inicjatorzy porozumienia wiążą realizację koncepcji Zielonych Płuc Polski z założeniami Światowej Strategii Ochrony Przyrody oraz rozwijaniu na tej podstawie działalności i współpracy gospodarczej, naukowej i turystycznej w skali krajowej i międzynarodowej. Projektowany Nadbużański Park Krajobrazowy stanowi integralny element układu funkcjonalno-przestrzennego Zielonych Płuc Polski.

Podsumowując należy stwierdzić, iż zarządzanie środowiskiem nie powinno pomijać planowania przestrzennego, zaś proces planowania przestrzennego nie może się odbywać beż uwzględnienia zasad ochrony środowiska.

IV. 3.4. SPOŁECZNE

Główne uwarunkowania społeczne Programu to dostęp do informacji i sprawiedliwość rozstrzygnięć spraw z zakresu środowiska. Polska w 2003 roku ratyfikowała *Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz o dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska* z 1999r., podpisaną w Aarhus. Art. 7 Konwencji nakazuje zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska i określa podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących środowiska. Są to w szczególności:

- ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,
- ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji,
- przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześnie w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- należyte uwzględnienie konsultacji społecznych przy wydawaniu decyzji.

Jednakże organy państwowe same podejmują decyzję co do szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków oraz terminu i czasu trwania konsultacji społecznych.

Niniejszy dokument został opracowany z uwzględnieniem powyższych przepisów prawnych.

IV 3.5. ZWIĄZANE Z INTEGRACJĄ EUROPEJSKĄ

Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również akcesja państwa Polskiego do Wspólnoty Europejskiej. Polska zgodnie z Układem Europejskim 16 grudnia 1991r. zobowiązała się do stopniowego dostosowania prawa polskiego od dokumentów obowiązujących we Wspólnocie Europejskiej, w tym również, a może nawet w szczególności, prawa dotyczącego wykorzystania i ochrony środowiska. Stopniowo dostosowywane są regulacje w zakresie:

- ochrony przyrody,
- gospodarki odpadami,
- jakości wód,
- ograniczenia zanieczyszczeń przemysłowych i oceny ryzyka,
- zanieczyszczenia powietrza,
- hałasu z maszyn i urządzeń,
- substancji chemicznych i organizmów zmodyfikowanych genetycznie,
- bezpieczeństwa jądrowego i ochrony przed promieniowaniem.

Negocjacje przedakcesyjne w obszarze środowiska oficjalnie zamknięto 25 listopada 2002r. Komisja Europejska przyjęła wnioski o okresy przejściowe w odniesieniu do 9 aktów prawnych. Ustalenia stały się wiążące w dniu podpisania Traktatu Akcesyjnego 16 kwietnia 2003r. Ze względu na szeroki charakter regulacji prawnych, zgodnych z prawem wspólnotowym, administracja samorządowa musi podjąć różnorodne działania mające na wdrażania nowych przepisów. Na szczególną uwagę zasługują następujące aspekty:

- udział społeczny i udzielanie informacji o stanie środowiska i jego ochronie,
- zmiany dotyczące gospodarki wodno-ściekowej,
- rozwiązywanie problemów ochrony przyrody,
- gospodarka odpadami.

Aspekty te zostały uwzględnione w Programie. Wdrażanie unijnych wymagań w zakresie ochrony środowiska, wiążące się ze znaczącymi kosztami wspomagane współfinansowany będzie ze środków Polityk Wspólnotowych i Funduszy Strukturalnych. Podstawowe korzyści, jakie odniesie Polska we wdrażaniu unijnych wymagań prawnych o poprawa międzynarodowego wizerunku Polski, ważna zwłaszcza dla samorządów. Przełoży się to na zainteresowanie inwestorów naszymi terenami, poprawę infrastruktury wodno-ściekowej, zapewnienie usług w zakresie gospodarowania odpadami, poprawę jakości powietrza, wykorzystanie środków unijnych to poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców, wyrażająca się zmniejszeniem kosztów uzdatniania wody i wymiany infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej, zmniejszeniem kosztów produkcji w rolnictwie (obniżenie

kosztów odkwaszania gleb), uzyskaniem wyższych plonów o lepszej jakości, zwiększeniem atrakcyjności turystycznej terenów, nowymi miejscami pracy.

IV. 3 6 SYSTEM OCEN ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

System ocen oddziaływania na środowisko jest jednym z ważniejszych instrumentów prewencyjnych i prawnych ochrony środowiska, obok planów zagospodarowania przestrzennego i instytucji opłat i kar oraz finansowania działań proekologicznych jest podstawowym narzędziem jego ochrony. Stanowi uniwersalną procedurę weryfikowania programowania i planowania rozwoju, zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizacji inwestycji. Umocowanie prawne dla procedury postępowania w sprawie raportów oddziaływania na środowisko stanowi ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo Ochrony Środowiska.

Przeprowadzenia procedury postępowania w sprawie raportów oddziaływania na środowisko dokumenty oraz ich zmiany, których realizacja może oddziaływać na środowisko, w szczególności:

- Projekty polityk, planów, strategii wynikłe z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, np. projekt koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, projekty strategii rozwoju, projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Organ opracowujący te dokumenty ma obowiązek sporządzić *raport oddziaływania na środowisko*.

- Projekty sektorowych dokumentów strategicznych, takie jak projekty praktyk, strategii, planów lub programów, których obowiązek opracowania wynika z ustaw. Dotyczy działów: przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystania terenu.

Opracowanie dokumentów w zakresie gospodarki wodnej należy do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej. Pozostałe opracowania sektorowe leżą w gestii centralnych organów administracji państwowej.

Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dotyczy także procedur lokalizacyjnych planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Wśród tych przedsięwzięć znajdują się takie, dla których ustanowiono obowiązek

sporządzenia *raportu o oddziaływaniu na środowisko* oraz takie, dla których raport może być wymagany postanowieniem właściwego organu.

Raport lub informacja o potencjalnym oddziaływaniu na środowisko jest częścią dokumentacji wymaganej do uzyskania następujących decyzji:

- o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, o pozwoleniu na budowę, rozbiórkę obiektu budowlanego lub zmianie użytkowania obiektu,
- koncesji związanych z prawem geologicznym i górniczym, pozwoleń wodno-prawnych,
- decyzji ustalających warunki robót mogących zmienić stosunki wodne,
- decyzji dotyczących scalania lub wymiany gruntu,
- decyzji o zmianie lasu na użytek rolny,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji autostrad lub dróg ekspresowych.

Odpowiedzialnym za sporządzenie raportu jest inwestor lub zarządca obiektu. Postępowanie w sprawie przeprowadza organ właściwy do wydania decyzji. Organ ten może nałożyć na wnioskodawcę obowiązek przedłożenia analizy przedrealizacyjnej po określonym okresie eksploatacji obiektu budowlanego.

W przypadku stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania inwestycji na środowisko, organ ochrony środowiska może zobowiązać inwestora do sporządzenia przeglądu ekologicznego.

Monitoring oddziaływania jest ważną częścią procesu oceny wpływu inwestycji na środowisko. Jest narzędziem przy pomocy, którego otrzymuje się informacje o wpływie projektu na stan środowisko. Dostarcza systemu wczesnego ostrzegania, który pozwala identyfikować zmiany nieprzewidziane w raporcie oddziaływania na środowisko, zanim jest za późno na wprowadzenie dodatkowych rozwiązań łagodzących. Monitoring wpływu inwestycji na poszczególne elementy środowiska naturalnego powinien przeprowadzony być za pomocą analiz i ekspertyz. Analizy powinny być wykonywane z intensywnością zgodną z prawem polskim i unijnym.

IV 4. REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU

Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji, dokonywania ciągłych, systematycznych pomiarów, określaniu narzędzi pomiarów przebiegu procesów, które nas interesują. Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami są jednocześnie narzędziami planowania i zarządzania środowiskiem przez władze samorządowe. Mają na

celu wspomagać rozwój obszaru i ochronę jego dziedzictwa naturalnego. Stosownie do tych dwóch funkcji powstaje zasadne wyróżnienie dwóch sfer jej obserwacji i oceny. Jedną sferą jest obserwacja Programu jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój i ochronę środowiska z całą logiką uzasadniania tych działań, drugą zaś jest obserwacja i ocena wdrażania działań w życie.

Monitoring Programu powinien odbywać się co roku, raz na 2 lata będzie przeprowadzana analiza porównawcza stanu wyjściowego i obecnego. Wzorcem dla takiego monitoringu mogą być wskaźniki oceny realizacji planowanych zadań. Wskaźniki te można podzielić na trzy podgrupy:

- Wskaźniki produktu - opisujące rozmiar podejmowanych przedsięwzięć w ramach danego projektu, na przykład liczba zamkniętych dzikich wysypisk.
- Wskaźniki rezultatu - związane z bezpośrednimi i natychmiastowymi efektami przedsięwzięcia (projektu). Informują one o zmianach, jakie nastąpiły tuż po wdrożeniu danego przedsięwzięcia. Efekty bezpośrednie mogą być mierzone wartościowo i ilościowo, w tym ilość zutylizowanych odpadów.
- Wskaźniki oddziaływania - opisujące efekty odległe w czasie lub efekty pośrednie nie ograniczające się do korzyści beneficjentów (korzyści zewnętrzne).

Pomiar tego typu efektów pośrednich jest tylko częściowo możliwy na wybranych przykładach, dających się zidentyfikować i zmierzyć. Całość efektów pośrednich może nie być jednoznacznie określona, może być jednak szacowana, np. % zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska

Wskaźniki monitorowania projektowanych przedsięwzięć powinny być realne, trafnie dobrane, mierzalne - umożliwiające porównania, wiarygodne i dostępne. Na przykładzie monitorowania działań będzie możliwe tworzenie warsztatu oceny oddziaływania na środowisko. Stworzenie w miarę pełnego indeksu wskaźników monitorowania projektów może stanowić podstawę do określenia monitorowania całe Programu. Powinny być monitorowane bezpośrednie działania, a pośrednio również priorytety. Efekty wdrażania projektowanych przedsięwzięć powinny mieć wpływ na korekty układu priorytetów, opartych na diagnozie stanu istniejącego.

Lista przykładowych wskaźników:

1. liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk
2. liczba wybudowanych przyzagrodowych oczyszczalni ścieków
3. liczba uszczelnionych szamb
4. liczba obiektów poddanych termomodrenizacji

5. % zmniejszenia zanieczyszczenia atmosferycznego
6. % wzrost świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży
7. % wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa dorosłego
8. wzrost wielkości terenów chronionych – w ha
9. liczba nowopowstałych gospodarstw ekologicznych
10. liczba nowopowstałych przedsiębiorstw ekologicznych
11. liczba zmodernizowanych kotłowni
12. liczba zmodernizowanych kotłowni z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii
13. liczba nowopowstałych zbiorników retencyjnych
14. liczba wdrożonych programów rolno – środowiskowych

By wskaźniki mogły być realne, trafnie dobrane, mierzalne, należy przy ich doborze znać dane wyjściowe.

.V MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE I ZAŁĄCZNIKI

- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 2002 r.
- II Polityka Ekologiczna Państwa – Rada Ministrów, Warszawa, czerwiec 2002 r.
- Strategia Rozwoju Gminy Zabrodzie na lata 2004-2015..
- Program ochrony środowiska dla powiatu wyszkowskiego – Starostwo Powiatowe, 2004 rok.
- Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego – Urząd Marszałkowski Departament Rolnictwa i Rozwoju Regionalnego, Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego – Warszawa październik 2003 r.
- Dokumenty i wykazy udostępnione i przygotowane przez Gminę Zabrodzie
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zmianami) i inne przepisy z zakresu ochrony środowiska.
- Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego – 2002 „ - Urząd Statystyczny w Warszawie.
- ”Stan Środowiska w Województwie Mazowieckim” – Mazowiecki Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie 2002 rok.
- *Geografia Polski* : *środowisko przyrodnicze*, red. nauk. Leszek Starkel, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999
- Ochrona Środowiska 2001, GUS, Warszawa 2001

- Bernaciak A., Gaczek W., Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2002.
- Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010, Warszawa, listopad 2002.
- Poskrobko B., Zarządzanie środowiskiem, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 1998.
- Mapa - Zabrodzie – infrastruktura techniczna gminy – skala 1:5 000
- Mapa fizyczna – Zabrodzie